

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАИ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТ АРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 ЧЫЛДА ҮЛӨКӨСТӨНГӨС

1951
ИЮНЬ
10
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 114 (2288)
ӨРТӨӨ 20 КӨП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын)
ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ: В. Довадор — «Тилелге» колхозта партия эге организациязының аялы багай. К. Онга — партия өөредилгезинин баштайгы түнпели (2 арын).
М. Часкым — Көдөз интеллигенция ролон көдүрер (2 арын).
А. Намзын. — Фельдшер Тарабина кызмакай ажылдакчы болгаш идеялык кой-ниткчи (2 арын).

Б. Мансымов. — Улуг-Хем районда четтеетерий да-рий узуткаар (2 арын).
Н. Власов. — Дайын сөөлдүдеги беш чылда социалистик көдөз ажил-агыйның чедишигинери (3 арын). Прагада делегенин 52 дугаар ярмарказына совет павильонун чедишкени (4 арын).
Вьетнама дайын чорудулгазы (4 арын).
Коредэ болушкуннар (4 арын).

Стахановчуларның дуржулгазын өөренир болгаш непередир

Үлетпүрү болгаш көдөз ажил-агый улам ыңай көгүдөриңиз херээнге чаарткычларыңиз болгаш стахановчуларның күженишкениңиз ажылдарыңиз хүнелген тудум-на бис көрүп турар бис. Чаарткычлар болгаш стахановчулар боттарының күш-агылы-биле ынак-Төрөн чуртунуң күчү-шымдалын улам быжылгаш турар.

Стахановчуларның Бүгү-эвилелдин бир дугаар чөвүлел хуралына эш Сталинның чуталааны болса:

«Стаханов шимчээшкенин эр, херэжен ажилчыларның аңа бир шимчээшкени деп көрүп болгаш, Стаханов шимчээшкени болза, ооң эң-не алдарлыг арынаарының бирээзи болуп бистиң социалистик тургузушкунуңуңуңуң төөгүңүңде кирип турар эр, херэжен ажилчыларның ыңдыг шимчээшкени ол болур».

Бүгү чуртка ады сураа билдингир чаарткыч-стахановчулар—Василий Магросовтун, Николай Российскийдин, Федор Ковалевтун, Велостун, А. Чуткидин, В. Ворошинын, Мария Романованың, Лидия Кононенкоң, Лидия Коробельникованың, Федор Кузнецовтун, Ольга Муштукованың стахановчу ажилдарының дуржулгазын өөренир болгаш непередир бүгү чуртта калбарган. Оларның элээн хөй нөсиз сталинның шаңнады алганын.

Дайын сөөлдүдеги бирини сталинчы беш чылдың планын чедишкениңиз-биле долдур болгаш ажыр күсеткениңиз-совет улустун улуг тирилдесиңиз. Ол тилдигениңиз сорук кириктизи болгаш организациязыңиз болза, Ленин—Сталинның улуг партиязы болгаш ооң генилык баштыңызы болгаш башкызы эш Сталин.

Социалистик чарышка болгаш стаханов шимчээшкениңиз кириктиге коммунистг нийтиделдиң идеялык болгаш медресидиг тургузукчуларыңиз остүрүп турар.

Стахановчуларның хүрээлени көүдөп турар. Күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн бедир, бүдүрүлгениңиз оналганыңиз ажыр күседир дээш чүткүлдүг идеяни көргүзүп турар мурнакчыларын мактап, оларның кылган алдарлыг херээн үнелеп көрүп турар коммунист херээнге чаа-чаа чедишкениңиз дээш сорук кирген совет кижилер стахановчу ажилды улуу-биле хүндүткөп турар.

Бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелеринде, көдөз ажил-агыйда стахановчуларның хүрээлени хүн-бүрүдө-ле өзүп турар. Стахановчуларның саны өгүп, оларның күш-агылының бүдүрүчүлүгү бедооң. Хөй санын стахановчулар шалпычлар болза, бистиң шимчээшкениңиз бурунгарлап, бистиң чедишкениңиз кириктиңиз непер турар. Олар болза, өзүлүг чаарткыч кижилер болур.

Эрткен 1950 чылдың программаның область бүдүрүлгелериниң кол нуруузу долдур болгаш ажыр күсеткен. Ылангыя «Тыва аддын» трестизиниң шуугу-му-биле Чинге-Каэт, Копту, Хараал даг үлетпүрлери, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Каа-Хем, Таңды районнарнда үлетпүр комбинаттары, Кызыл хоорайда Раскова аттыг даараналга комбинаты, алгы заводу, «Тыва тудуг» трестизиниң бейик түннелдерин чедип алганын.

Бүдүрүлгелерге социалистик чарышты калбартканы-биле Эми даг үлетпүрүндө забойщик Шебулд, Чинге-Каэт даг үлетпүрүндө даш дамыкчы Очур-оол, Нарын даг үлетпүрүндө чер үткетиңиз Эртине, Копту даг үлетпүрүндө забойщик Таржаа, Хараал даг үлетпүрүндө монторщик Железов, АТН-да алдарлыг фрезеровщик Сазинцев, ышп заводунда чазаныкчы Носкоа, алгы заводунда кидис идиң өйүчүзү Хүрекен, даараналга комбинатында бажыкчы Колмахов, «Тыва тудуг» трестизинде Калзан ышкаш стахановчуларның

саны 1949—1950 чылдарда 730 кижи турганындан ам 1257 кижи чедир өскөн.

Дуржулга солтур ажилдарыңиз күш-тедирерин, эртем-техниктиң билдигерин ажилчыларның ортузунга калбаа-биле непередир дугайын, стахановчу шкюларын, бүдүрүлгениңиз экскурсияларын, бүдүрүлгениңиз эгелекчилери-биле жуура-жымышкынар, стахановчуларның ажилыңиз эки методтарын болгаш аргаларын көргүспүшпаан, лекцияларын болгаш беседаларын организастаар ажыл болза, чугула сорулга.

Бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелеринде стахановчуларның саныңиз ол хире өскөн болза, улуг чедишкениңиз. Тываның аныяа үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажилын чаа-чаа чедишкениңиз хөгжүдөр улуг херекке стахановчуларның чаагай үрө-түннелдиг ажилдарын үнелеп көөр, оларның дуржулгазын өскелерге непередир болгаш бүдүрүлгелерде боттарының үлүг-норманың үргүчү ажыр күседип турар шалпычларга деткип тургаш, оларны стахановчу дуржулганың чедиңиле чедир дээш күженишкениңиз ажилдаар чорук үлетпүр бүдүрүлгелерде профвилелдериниң болгаш бүдүрүлгелериниң удуртукчуларының хүлээлгези болур.

Областың үлетпүр бүдүрүлгө бүрүзү бодунга оналганыңиз бүдүрүлгө оналганыңиз долдур болгаш ажыр күседир бүгү болдунар аргаларыңиз болуп турар. Чыл бүрүдө-ле үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш заводтарның техника-биле чеп-сеткээшкениңиз өзүп, каадырлар эркектер чугула дуржулгаларыңиз боттарында шингээнип ап турарлар. социалистик чарыштың кириктиңиз хүрээлениңизде хөй-хөй ажилчынар улам-на кирип турар апарган.

Бо чылдын бирги кварталында область үлетпүр бүдүрүлгелери эвээш зөөс көргүзүлгелерин болуп турар. Бирги кварталдың дүргүзүндө нити продукцияның бүдүрүлгезин область нийтиязы-биле 96,6 хуу, райүлетпүр комбинаттары 113,4 хуу кылдыр күсеткен. Алгы заводу квартал планын 100,7 хуу, даараналга комбинаты 100,4 хуу, сапог дараар мастерская 116,6 хуу кылдыр күсеткен. Чурт үлетпүрүнүн талазы-биле областың хүндүлөп сам-бырамынга 63 кижиңиз кириген.

Бистиң областың хөй-хөй стахановчулары чаа-чаа эгелекчи саналдарыңиз кылгып база боттарының күш-агылыңиз арга-методун сайырадып турарлар. Ооң-биле кады 2—3 кижиңиз кылгыр үлүг-норманың күседип турарлар дыка хөй. Автотранспорт конторында Воеводин, Сазинцев, чодаачылар-стахановчулар Константин Безотечество, Лушаев, Потылицын, даараналга комбинатында Елисеев даг үлетпүрүндө забойщиктер эштер Максимов, Кужугет Тогуноол, Хомушкун Уружан, Шайбуль, монторщиктер эштер Таржаа, Шарыл, Железов, Комсачев болгаш өске-даа стахановчулар Тываның үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдөр херекке боттарының күш-агылыңиз шылгаралдарыңиз көргүзүп турарлар.

Бүдүрүлгениңиз эң эки чаарткычларыңиз дуржулгазын өөренир болгаш байындар, оңу үлетпүр бүдүрүлгелериниң эр, херэжен бүгү ажилдакчылары чедип алыр кылдыр ажилдаары — бистиң соңгарлаптын болбас сорулганыңиз мундыг. Стахановчуларның дуржулгазын өөренир болгаш непередир бүгү болдунар аргалар бисте бүрүн бар. Бо чугула ажилды үлетпүр бүдүрүлгелерде профвилел органның болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниң удуртукчулары холга алыр укурлуг. Бо талазы-биле четтеетер ам-даа бар болуп турар. Чамдык бүдүрүлгелериниң удуртукчулары болза, бо бурунгар депшигелиги техниктиң чугула сорулганы хажымызынча чаладып турар чорукту буруу шапк көөр херек.

Суг күжү-биле ажилдаар электри станциязының тудуу

Шагаан-Арыг кемде суг күжү-биле ажилдаар чаа электри станциязының тудуун бо чылдын доозуп, оңу амыггалга кирип деп турар.

Районнуң колхозтарынды оң тудулга тус-тус бригадалар келип амыггалга өгө-лөз. «Кызыл-тук» колхозтун Лодайга баштапкан 14 кижилик тудуг бригадасы, база Ленин аттыг колхозтун Хууриңиз баптанган бригадасы тудууга херэгелээр 200 кубометр дашты бететкээр. Ында херэжен колхозчулар ыла бар. Олар чер казып, доурак дайылган турар.

Суг күжү-биле ажилдаар электри станциязы — Шагаан-Арыг хоорайны, Ленин аттыг колхозту болгаш «Кызыл-тук» колхозту электри энергиязы-биле хандырап.

Шагаан-Арыг хоорайның албай организациаларының коллективтери тудууга шептеп турар. Чоокта чаа районун, районун харылдаа конторазының кадык камгалап килдизиниң үлетпүр комбинатының болгаш өске-даа организациаларының коллективтери чаа электри-станциязына бир хүн иштинде шеп кылгып амыггалганын. Олар чер казып, даш бететкээр. Тудууга амыггалга турар кижилерин аразында тудуугу кыска хуусада доозары дээш чарыш калбарган.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Коммунизмниң улуг тудугларында

Волганың суг бедириниң тудугчуларының чарыжы

Куйбышевтиң суг күжү-биле ажилдаар электри станциязының тудугчуларының социалистик чарыжы улам-на калбарып турар.

Оң талакы эрикте суг күжү-биле ажилдаар электри станцияның бажының адаанда оңгарын казар ажыл үргүчүлүшпаан. Улуг күштүг экскаваторлар онгардан 250 муң кубометр доуракты казып үндүргөн.

Техниканы бедик көргүзүлгү-биле ажилдаары дээш демисежиңиз турар мурнакчы механикаторларның хүрээлени өзүп турар. Эң ачы экскаваторжу деп атты чер казар ажилдың база бир ийи мастертери эштер Агшовке болгаш Гарамбулова тывыскаан. Олар үлүүн Үргүчү 159 хуу ажыр күседип келген.

Солагай талакы эрикте тудуугу эң ачы экскаваторжу деп атты тывыскаан

экскаваторнуң машинистизи эш Оленин оларны мурнап турар апарган. Тудууга механикитиг заводка амыггалашпаан Оленин күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн 200 хуу чедир улгатырган. Ам ол, ажил норманың ээлчег иштинде 300 хуу чедирер деп чаа хүлээлгени алган. Ындыг хүлээлгени ооң халакчы эки эш Чекашев база алган.

Солагай талакы эриктиң стахановчулары оң талакы эриктиң тудугчулары машинаның бүдүрүчүлүгүн оон-даа артык улгатырары дээш, база бо чылдын тудуг-монтаж ажилын доозары дээш деп чарышка кыйгырган.

Кыйгырары хүлээп алдынган. Солагай талакы эрикте болгаш оң талакы эрикте амыггалган турар тудугчуларның аразында социалистик зерээ чардынган.

Днепрде чаа хоорай

КАХОВКА. Днепрниң эригинде чаа хоорайның хеври улам-на экижип, бажынар көүдөп турар. Мында ыштан он-он шилдик бажынарны тудуп тургускан. Хоорайның чөөн талакы кылдында тудуп турар чылгы күжү-биле ажилдаар ийи электри станцияның тудуу доостур четкен, ында бетон кылар заводту тудуп турар.

Каховканың электри станциязының тудугчулары, ажилчылары болгаш тускай эртемчилери Мурнуу-Украин болгаш Соңгу-Крым каналдарының тудугчулары-биле социалистик чарышка кирип, олар улуг көдүрүшкүн-биле амыггалган турар. Он-он бригадалар болгаш чүс-чүс ажилчынар улгатыртышкан.

чаа хүлээлгелерин алганын. Эш Борцовтун штурматура кылгып турар бригадасы ээлчегде үлүүн 170 хуу күседип турар. Ол бригада чыл оналганын хуусааның ырак мурнууда күседир деп хүлээлгени. Ызаңчыларның эштер Руденко болгаш Рязанов бригадирлээн бригадалары, эш Пархоменко бригадирлээн штурматура бригадасы бир ээлчегин дүргүзүндө норманың 150—200 хуу күседип турар.

Каховка тудуунун чуртталга бажын тудуунун эргелелиниң коллективти Сталинны Конституцияның хүнүңге чедир 24 муң дөрбөлчүн метр чуртталга шөлүн белеткээш бээр деп сорулганы салып алган амыггалган турар.

Төп Кара-Кумнарның школаларында

АШХАБАД. Кара-Кумнарның төвүндө школаларда өөредилге чылы доозулган. Колхозчу-малчынарның уруулары эрткен өөредилге чылынга бодалга бедик түннелди көргүсөөнөр.

Ам төп Кара-Кумнарның школаларында август 1-де амыггалган чыл өөредилге чылынга белеткелдер эгелээр Бажынар болгаш башкылар кварталдарын септеп школарыңиз дериг-херекселдерин чуртумдуруп, оттулар чүүлдерни белеткел турар.

Бүгү Туркманистанда ышкаш Кара-Кумнарда уругларның бүтү-нитти чеди чыл өөредилгези боттанып турар. Ам Кара-Кум элзиевнериниң төвүндө 6 эге болгаш 7 эди чыл школалары амыггалган турар. Чаа өөредилге чылында ма-наа база бир эге школа амыггалган. Кара-Кум кудуунун чанында эге школары чеди чыл школазы кылдыр организастап турар.

Баштайгы бастыртынган кызылтасты күрүңеге

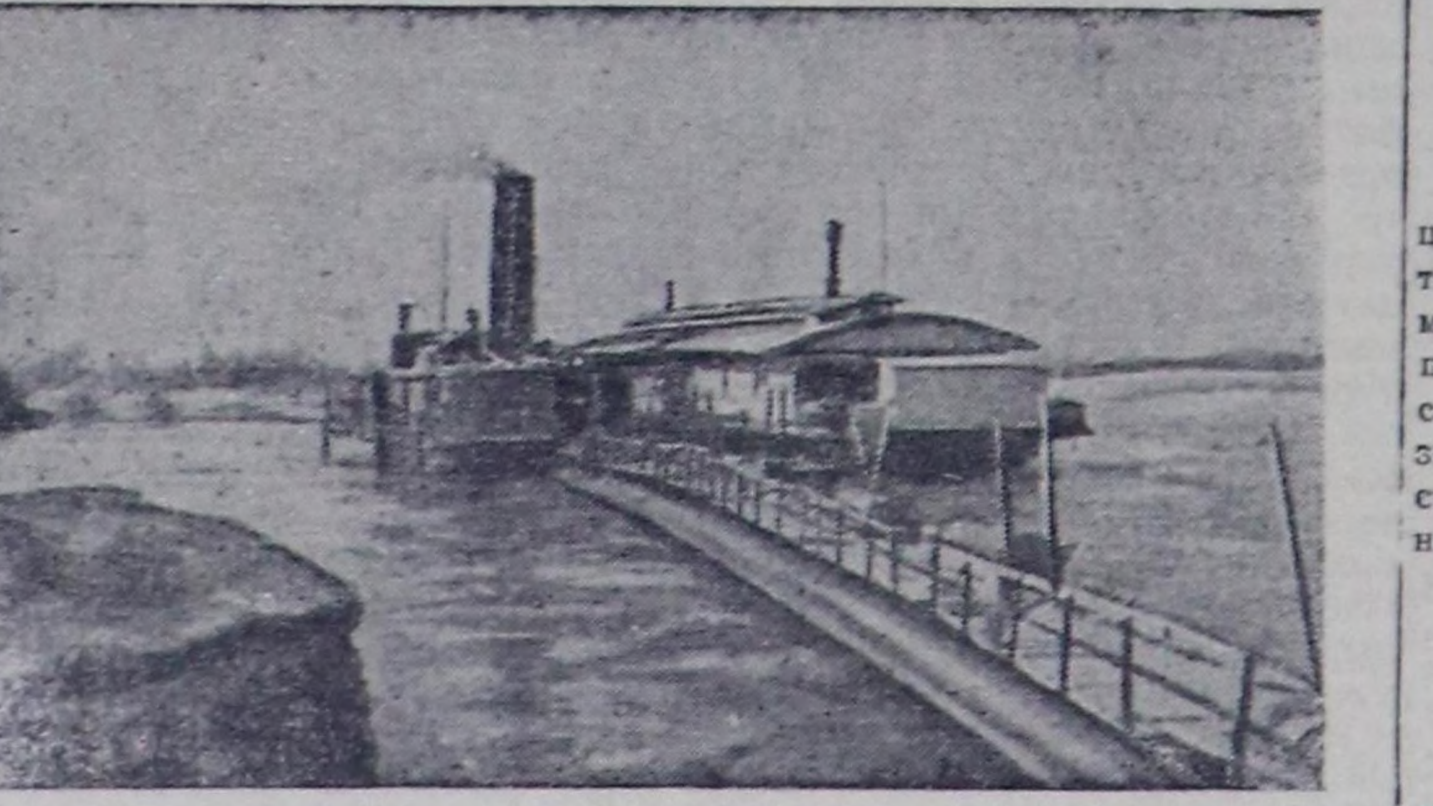
БАКУ. Азербайджанда бир-ле дугаар Казим Магомед районун Ленин аттыг көдөз ажил-агый артелиниң колхозчулары Навагинский «Заготзерно» пунктузунга чаа дүжүттүн ийи тонна кызыл-тазын чедирип келгөөнөр. Күрүңеге тараа дужалгазынча республика.

Бүгү Туркманистанда ышкаш Кара-Кумнарда уругларның бүтү-нитти чеди чыл өөредилгези боттанып турар. Ам Кара-Кум элзиевнериниң төвүндө 6 эге болгаш 7 эди чыл школалары амыггалган турар. Чаа өөредилге чылында ма-наа база бир эге школа амыггалган. Кара-Кум кудуунун чанында эге школары чеди чыл школазы кылдыр организастап турар.

Шынаалары болгаш одарларны экижидип турар

ПЕТРОЗАВОДСК. Карел-Фин ССР-ниң колхозтары шынаалары болгаш одарларны экижидип турар: чадаң үнүштерни кезип, төштерин туруп, шынааларны кадырып, чаа одарларның четкилерин калбаргып турар. Ол амыггалда Беломорнуң болгаш Шуйскиниң чаа тургустунган шынаа кургадып кадыдар станцияларының амыггалдакчылары, чамдык МТС-тиң механизаторлары кирип турар.

Шуйскиниң болгаш Беломорнуң МТС-ниң механизаторлары улуг күштүг тракторларда кылгып каан чадаң үнүш кезер херекселдериниң дузазы-биле чүс-чүс гектар черниң чадаң үнүштерин арыгалап аштаан. Пудож, Прионеж, Беломор районнарда улуг шөлдерден төштерин турарын, буга казымыкынын кылган. Ол черлерде колхозчулар хөй чылдарда үнер сизени тартып турар.

Сталинградтың суг күжү-биле ажилдаар электри станциязының тудуунун районунда чер үндүр сөрдүрар «Волжский-12» деп күчүлүг синарад амыггалга өгөлөөн.

ХҮНДҮЛӨЛ САМБЫРАЗЫ

Областың улус өөредилге килдизи моон адаанда эң эки амыггалдыг культурмейжилерини областың хүндүлөп самбыразына чарлаары-биле кирип тур:

1. Седен Маады Сандьевна—Кызыл районнуң Сесерлиг сумузунда эге школарыңиз башкызы, ВКП(б) кежигүнү, бижик билбес болгаш биче бижиктиг 13 кижиңиз бижикке өөрткөн болгаш ам 12 кижиңиз бижикке өөредип турар.
2. Кара-Кыс Сат Мулдукташовна—Кызыл районнуң Сесерлиг эге школарыңиз башкызы, ВКП(б) кежигүнүңиз кандалды, бижик билбес болгаш биче бижиктиг 20 кижиңиз бижикке өөрткөн болгаш 10 кижиңиз бижикке өөредип турар.
3. Мария Монгуш Содоуна—Барын-Хемчик районнуң Ак сумузунда колхозчу, ВЛКСМ кежигүнү, бижик билбес болгаш биче бижиктиг 19 кижиңиз бижикке өөрткөн, амгы үеде 15 кижиңиз бижикке өөредип турар.
4. Таян Монгуш Комбу—Барын-Хемчик районнуң Ак сумузунда колхозчу ВЛКСМ кежигүнү, бижик билбес 23 кижиңиз бижикке өөрткөн.
5. Монгуш Чудурукпай—Барын-Хемчик районнуң Ак сумузунда колхозчу, ВЛКСМ кежигүнү, бижик билбес болгаш биче бижиктиг 29 кижиңиз бижикке өөрткөн, ам 40 кижиңиз бижикке өөредип турар.
6. Ооржак Карыш—Барын-Хемчик районнуң Ак сумузунда колхозчу, ВЛКСМ кежигүнү, бижик билбес болгаш биче бижиктиг 20 кижиңиз бижикке өөрткөн, ам 15 кижиңиз бижикке өөредип турар.

Шефке алган колхозка дузалажышкын

Автотранспорттун болгаш даараналга комбинатының коллективтери шефке алганы Кызылдың көдөз районда «Тилелге» колхозка чораннар. Көдөз ажил-агый артелиниң кежигүнеринге уран-чүлдүн эки-тура бөлгүмүнүң кириктиңиз кончуг солун концерти со-нуурдагып көргүсөөнөр. Концертиңиз коргузулгелеринде узрайн улустун танчылары, уран-чүүл комчулазы болгаш хөй-нүп болгаш чаңгыс кижиңиз күсеткени ырлар кирген. Оон аңгыда «Нас-тасының санаторийи» деп шийин көргүсөөнөр.

Автотранспорттун конторазы шефке алган колхозтун тудууга херэгелээр чудууларын тудуг кылгып турар черге чедир сөөртүп бээр-биле бир чык машиназын берген. Дуржулгалыг чылаачы эш Дресвяников «Тилелге» колхозтун тудуг ыякын дамыкчылары-биле 4 хүн амыггалдаш, 110 кубометр тудуг ыякын сөөртүп берген.

Тараа чаагай үнүп турар

Бай-Тайга районда «Тээди» көдөз ажил-агый артелиниң тараалары кончуг эки үнүп турар. Бо чылдын ол колхоз 244 гектар тараа культууларын эки кур черлерде тараан. Тарылга планын ол колхоз 105 хуу күседип алган. Бүгү тараа культууларын чазын-суугарган черлерге тараан. Ол тараалар чаагай четтележиңиз өзүп турар. Эң эки черлиг болгаш эки үнүштү тарааларын урезин устоготуңга ускен. Бо чылдын гектар бүрүздөн 20—25 центнер дүжүттү алары-биле сугталгалыңиз чорудуп турар болгаш пок-чапшынын алтырын белеткенип турарлар.

Ниитиниң малын тайгаладып эгелээр

Улуг-Хем районнуң колхозтары чаыггы үеде ниитиниң малының эки семиртилгезин чедип алыр сорулга-биле малды терең өттүг. серийн тайгаларыңиз тайгаларды өгөлөөн.

Нолхозтарда уруглар ясилерин

Херэжен колхозчуларыңиз ниитиниң ажилына калбаа-биле кириштирериниң чугулазын барымдалаш, Эрэин районнуң «Сталинчы орук», «Чаа орук» болгаш «Кызыл сымдык» колхозтарында сезонуг уруглар ясилерин организастаан.

Колхозтарда тургускан уруглар ясилери херэжен колхозчуларыңиз часы тартылга, тудуг ажилында болгаш өске-даа амыггалда кириштирер талазы-биле херек кырында улуг укур-дузалыг болуп турар.

МТС чаа комбайн апган

Тыва областың машина-трактор станцияларын, колхозтарын болгаш совхозтарын көдөз ажил-агыйның янзы-бур машиналары-биле хандырап дугайында партия болгаш чазак үргүлүңүңиз санын салымыкынын илередип турарының ачызы-биле Би-Хемниң машина-трактор станциязының көдөз ажил-агый машиналарының паркына чаа машиналар улам-на немежиңиз турар.

МТС чоокта чаа «Сталинец — 6» деп база бир чаа комбайны алган. Ынчангаш, бо чылдың дүжүт ажал алымшыкының үезинде колхоз бүрүзүңиз МТС-тиң бир-бир комбайнның амыггалдаар аргалыг болган.

Нижиниң тыылганының дугайында лекция

Майның төнчүзүндө Кызылдың Гас-телло аттыг культура, дышаналга паркының лекториязына «Кижиниң тыылганының» дугайында темага эртем-тара-ыйбырлап лекциязы болган. Ук лекцияны политик болгаш эртем билгилер непередириниң талазы-биле нийтиледиди чигине кежигүнү эш Назаров номчаан.

Лектор болза, кижиниң хөгжүлдөөниң дугайында схемаларыңиз ажылга хөй санын чуруттарыңиз, таргаларыңиз болгаш өске-даа көргүзүг херекселдерин көргүзүп турган. Лекция төнгөн соонда «Кизи болгаш сарбашкынар» деп эртем талазы-биле үнүг кинофильмин чыта көргүсөөнөр.

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ „Тиелелге“ колхозта партия эге организациясынын ажылы багай

Бай-Тайга районун Кооп-Сөөктө улгатыр катышкан «Тиелелге» колхозта партия эге организациясы районда эң улут партия организациясы болур.

Улгатыр катышкан колхозтун партия эге организациясын Бай-Тайганың партия райкомунун бюзрону, оң секретарь-лери багай удуртуп келген. Оң учурунда «Тиелелге» колхозтун партия эге организациясынын ажылы кончуг багай, чогуур негелдезинден ыракта куду денчелде чоруп турар.

Партия эге организациясынын куралы бо уеге чедир 5 удаа болган. Хуралдын денчелде куду, ону баш бурганга белет-кевесе ынчанш чакыс идея-политиктиг болгаш организастыг денчелге эрчил турган. Болуп эртен хуралга коммуни-стер шуптузу олурушпайн турар. Боль-шевичи шуптумчелде болгаш бот-шүтүм-чүел кызын. Чугаалашкан айтырыл-ларнын доктаалын, протоколдарын ол ху-ралга хүлээп албайн турар болгаш оң күүсөлдөин организаставас, хынавас, коммунистерге хурал болурун баш бу-рунгаар дыңдаптайн турарынч улгачан дала партия хуралы коммунистерни кижиздериниң школазы болуп шыдавайн турар.

1951 чылдын январь 31-де болган партия хуралына 42 коммунистерден түгөл 18 киши олурушпайн болгаш 3 коммунистер санал берген. Апрель 14-те болган хуралга бригадаларга партия-нын, группаларын тургузарын, тууйбу ба-за чугай бүдүрүлгезин тургузар дуга-йында доктаал хүлээп алган. Ону ми-нчага чедир түсүспээн. Оон ынай кыл-ган 5 хуралдарын доктаал, протокол-дары чок болуп турар.

Политшколада коммунистерни болгаш комсомолчуларын хаара тутканы четлес. Ында түгөл 10 коммунист, 7 комсомол-чулар өөренип турар. Пропандист эш-Комбу 17 удаа кичээл эртерген. Кичээл-дериниң эртин турган шынары куду. Оң харазында дүңдүңчүлүктүн билинини шынары кончуг куду. Өөренип турар кижилер кичээлди узуу турар. Партия эге организациясынын секретари эш Барба безин түгөл 2 удаа кичээлге олу-рушкан. Коммунистер Чамбал, Адылбай чангыс-даа сатап кичээл келбээн. Сөөлү үедө кичээл чорувастай берген. Часкы тарылга үезинде колхозчулар-нын ортузунда партиянын агитас-масс-сыл ажылдары чорувайн турар. Брига-даларда көргүзүп самбыралары, агит-

хуудустар, хана солуннар чок. Агитат-торларын тургусуулан.

Партиянын эге организациясы кени-гунерге даалга бербейн турар. Органи-зациянын секретари эш Барба комсомол эге организациясынын ажылын удурт-пайн турар.

Партиянын эге организациясы кол-хозчуларнын ортузунда социалистиг ча-рыштыг организаставан. Оң улгачан бригадаларда күш-ажылдын сагылга-чу-румуну куду, эртен 10 шапта ажылга үнер, кечке 6 шапта ажылдап турар кижилер чок болур.

Колхоз баштаар чегиниң айыл чору-дугазын контрольдаар хүлээлгезин пар-тия организациясы багай күүсөдип, кол-хоз даргазы эш Сундуй-оолдан больше-вичи негелдени салбайн турар. Оон учурунда 1950 чылда көдээ адыл-агыч чылын багай көргүзүлгелерин дооскан. Часкы тарылга планын 80 хуу, нийтин-ниң продуктуду мал ажылын хөгжүд-ериниң планын 93 хуу күүсөткен. Ол ышкаш дүк кыргышчынынч планын түгөл 50 хуу күүсөткен.

Колхозтун бо чыгыс ажылынын чору-п турар байдаты четлес. Ону партия эге организациясы база-ла удуртпайн турар. А ВКП(б) райкому база-ла боттук удур-тулганы бербес, олче сагыш салбайн турарын адылдын түңнели көргүзүп турар. Часкы тарылгага организас чок, багай азелеп кирген.

Колхозтун нинти мал ажылында чет-пестер бар. Бо чылын төрөон малдын чаш төлдүндөн 45 баш аарыган өлгез, нинти когаран малдын саны—61 чедип турар.

Тудуг ажылы колхозтун бир улуг ажылы болуп учурулук. 43 тудугчулар-дан керек кырында чүгөл 10 киши ажылдап турар. Тудуг кыллар 7980 чу-дуктар белетээр пландан ам чүгөл 2600 чүдүк белеттиген.

Бо түгүл четпестер турда оң экинчи-тер таазы-биле ВКП(б)-нин Бай-Тайга райкомунун талазындан кемчег албайн келгени тодаргай көстүр. Май 12-де ВКП(б)-нин Тыва обкомунун бюзронуна «Тиелелге» колхозта партия эге органи-зациясынын ажылынын дугайында органи-зациянын секретари эш Барбаның илетилдин дыңчан. Ол бюродан пар-тиянын ол эге организациясынын ажы-лын экинчилер дугайында тодаргай док-таалды үндүргөн.

В. ДОВААДОР.

Фельдшер Тарабрина кызымакай ажылдакчы болгаш идепкейлиг ХӨЙ-НИИТИЧИ

Кемеровск областың Прокопьевте фельдшер-акушер школын 1948 чыл-да чедишкниниң дооскан Екатерина Ивановна Тарабрина оң чамдык өөрлери-биле Тыва областе чорударга, областың кадык камгалал килдизи ону областың ырак районнарынч бирээни Тонзунуң база бир ырак сумузу болуп Улуг-Даг сумузуна эмнелге салбыры эргелекчилээр-биле томуйлап чорук-кан.

Екатерина Ивановна баштайгы үе-зинде улуг бергелерге таварышкан. Алт. иви мунуң чаңчыкпаны, черипи ырагы, орунтуң арга-даштыг бергези-чангыс-даа таньжар кизи чогу, тына-дылды билбеси аңаа элээн берге бол-ган. Ындыг-даа болза, комсомолду аны-як специалист Тарабрина ол берге-лерге биче-даа муңчулбаан.

Делгем чаагай улуг Төрөон чуртунун найза-булуңунга чораш хөйүнү хөрөө дөш кызымакай ажылдары оң ылыктыг хүлээлгези деп чүвени ол үр-гүлчү бодал чораан болгаш керек ки-рынга күүсөдип турар. Дүне-даа, аңаар бойдустан надыг-даа багай байдалында надыг-даа ырак черге чалаарга бай-тайгы үезинде эгелээш-ле черле өй-талавайн баар болгаш аарыг кижилерге эмчи дүзаламчызын көргүзүп турган.

Хүлээлгезин күүсөдир дөш кызыма-кайнын ачызында ол үр болбаанда тыва дылга өөрени берген болгаш ам хелемечи чокка сөс билбес тыва кизи.

Колхозчу хөргөжөөннериниң ажыл-ижи

Тес-Хем районун Устүкү Шынаа су-музунын ажылчы араттары 1950 чылдын октябрыга коллективтиг ажыл-агый бо-луп катышкан. Оларнын, мурунда чы-дып калган быдаргай ажыл-агый нийтин-тиг хөгжүдгезинге доктар-моонда болуп чоран.

Ам ында организас, ажыл-агый тала-зы-биле өзүп, быжыгып олуруу анык колхоз—Молотов атыг көдээ ажыл-а-гы артеди туруп турар. Ол анык кол-хозтун күш-ажылчы хөргөжөөннери кол-хозта база улуг күш болуп турар.

Ында муракчы хөргөжөөннер—район болгаш суму Советтериниң депутады Адына, суму Советиниң депутаты Чу-рукпан олар колхозчу хөргөжөөннөр ор-тузунга тайылбыр массалыг ажылдарын хүн-бүрү чорудуп, хөргөжөөннери амын-че организастап турар.

Колхоз төвүндө чурттап турар

дер-биле хостук чугаалажып турар апарган. Улуг-Даг сумузунын ажылчы чоңу ону хүндүлээр болгаш аңаа кон-чуг ынактар.

Екатерина Ивановна чурттакчыларнын ортузунга медицина пропандизин, ле-дия, беседаларны үргүлчү чорудуп кел-ген. Оң кылган беседазы улуска кон-чуг солун болгаш билингер болуп, амы-дыралдан дириг чижек көргүзүп тургаш чугаалаар.

Улуг-Даг сумузунын ажылчы чоң-нары Екатерина Ивановна Тарабринаны 1950 чылдын декабрыда район Совети-ниң депутаттына сонганнар. Ол ВЛКСМ райкомунун кенигүнү болгаш ол хүлээлгезин база ак-сеткилдиг күү-седип турар.

Тарабрина ам «Совет Тыва» колхозта эмнелге салбырынын эргелекчизи. Бодунуң политиктиг билин бедидер дөш үргүлчү ажылдап, ВКП(б) төөгү-зүнүң долчу курсун өөренир белгиле чаңгыс-даа кичээл үспей өөренип тур-рар болгаш чечен чогаалдарын үргүлчү номчул турар. Ол «Партиянын дем-дегели», «Москвадан ыракта», «Ак-хадын», «Алдын сылдыстың эдилекчи-зи» — деп совет чогаалчыларнын ал-дарлыг чогаалдарын сөөлү үедө ном-чарыг.

Е. Тарабрина ам Ленин—Сталинниң улуг партиянынч хүрөөлөинге кире-ринге белеткенп турар.

А. НАМЗЫН.

Каракуль уксаазын хөгжүдөр аныл боттанып турар

1950 чылда Чаа-Хөл районун улгатыр-ган «Тиелелге» колхозунун хоюнун каракуль уксаазын хөгжүдөр дугайында ажылды эң-не баштай эгелеп чоруткан. Ол колхоз өрткөн чылын 4 каракуль кошкарларын садып алган. Шаг-уе орай-тай берген болза-да ноябрь айда 73 баш хойларны тарып боозаткан ол ажылдын түңнели чедишкниниң болган. Ындыг болза-да, эртен чылдын чайы-нында колхозтун ноьдан хойларынга чурттуг кошкарларын кыды хожуруп тур-ганы-биле оларнын хой нуруузу боос болтуулан.

Ол үедө колхозтун 5 өрөөл нажаала-рын дүне-хүндүс чок шалыпкын тудуп, бадынынч септелгезин кылып алырын-га колхозчулар дыс а идепкейлиг анык-дан. Хойжу К. Дагыбайн ажаап турар хоюнун чыдагында, узун кудуруттуг, кылагар нара дыдыраш дүктүг, боткур-чагай 61 баш хураганнар бар апарган. Хойжу Седип хойдан 12 баш каракуль уксаазы хураганнарны дорунтуруп ал-ган.

Каракуль уксаазы хайнак хураган-нарынч эвтир, боткур-чагай шынары чурттуг хойларнынч хураганнарында дыс а артыг шынардыг болган. Төрүт-гөн каракуль уксаазы хураганнарынч дириг деңизи — чурттуг хойларнынч хураганнарынч деңизинден 7—10 хуу ажыг. Шээр малды массалык-биче ук-саалдырып хайнакташтырарда аңаар бир чугула хамааржып ажыл болза, хой-нун тарып боозадышкынын 25 хүн-чүр дургузунда чорудар чурумунг, ындыг

турбуже, эртен чылын колхозтун УДУР-тукчуларнынч сула аңылдааны-биле хойлар тарып боозадырын 30—35 хо-нунтарда үргүлчүлөп, арай хожуудайп турган.

Нийтиниң продуктуду мал ажылын хөгжүдөрүнүң үш чыл планын күүсөдир-риниң хөргөнге каракуль уксаазын сай-зырадыры улуг дузалыг. Оң-биле чер-гелештир уксаажыткан хойларнынч про-дуктулуун бедидеринге негелде улам на-өзүп турар. Уксааландырган хайнак хой-ларнынч ажаалга-хайгааралын, азыралын оңса өң тургузыры негетнер.

Районун көдээ аныл-агыч килдизи болза, Сталин атыг. «Тиелелге», «Бай-Булуң», Молотов атыг көдээ аныл-агыч артельдеринге хойларнынч кара-куль уксаазын сайзырадырынч кем-челерин ач чорудар. Каракуль уксаа-зын хөгжүдөрүнүнч дуржулгалары амы-дырал тырынга көзүлгөн соонда, Чаа-Хөл районунга хойнун каракуль уксаа-зын сайзырадып болур бе, азы болбас бе дээр дугайында дадалгаашкынынч хөөннөр турбас апарган.

Хойларнынч каракуль уксаазын хөг-жүдөрү чугула айттыргы. — Мен кол-хозтун хойжузу болуп аас-кежиктиг болдум. Аңаа улуг сонургалыг мен каракуль хойлар ышкаш дүктүр, эвтир болгаш быжыг хойлар нөрбөн мен. Мен ажаап турарым — 12 каракуль хураганнар дыс боткур-чагай. Каракуль хойнун дүгү тыва хойнун дү-дүндөн барык-ла бир катал хой-дур-деп хойжу Седип чугаалап турар.

Хой дүгүнү кыргылдазынга чаа техниканы ажыглаан

Хол хачызы-биле хой дүгүн кыргыл-турган чорукту электрилги кыргылы ма-шина-биле соланы болза, ажылдыг бү-дүрүмчелин болгаш кончуг дүргөн тем-пилин көргүскөн. Ол дөргө, магадан-чы чорук-тур. Партиянын болгаш ча-зактын канчаар-даа аажок улуг сагыш салып турарынынч ачызы-биле бистин-областың көдээ аныл-агыны бо үениң бсүлүг техникалары-биле хандыргынып турар. Хой дүгүн электри күжү-биле кыргылы машина Сүт-Хөл районунда келген. Ол машинаны аныкдалдырып колхозтардан 8 комсомолчулар болгаш аныктар өөренип алган.

Киров атыг улгатырган колхозтун хоюнун дүгүн ол машина-биле кыргыл-кан. Оон өске колхозтарнынч шээр мал-нынч дүгүн база-ла электрилги маши-на-биле кыргылдып турар. Ийи хүн дур-гузунда хой дүгү кыргылы машина-биле 867 баш шээр малдын дүгүн кыргыла. Шээр малдын дүгүнү кыргылдазын-

да Сүт-Хөл суму Советиниң депутаты эш Чылбак, комсомолчу эш Оолдай, Чечемаа, Биче-урут, база Тараачы, Се-дип, Долш оллар шалыпкын ажылдап турар. Техник эш Козулин хой дүгү кыргылы машинага анык колхозчулар-ны эки өөретен. Хой дүгү кыргылы бригада болза, 5000 баш хойнун дүгүн кыска үениң дургузунда кыргыл доозар-биле күженишкниниң ажылдап тур-рар.

Хой кыргылынга чаа техниканы ажыглааны колхозтарга улуг амык-дуза-лыг болган, ылангыя шээр малдын дү-гүн хорамча чокка, элбешилдиг ап тур-рар. Хой дүгү кыргыл турар анык хо-жөчулар болза, кыргылданы хуусаа бе-тинде доозар, дүктү чидирг чокка ажаап алып дөш хүлээлгелерин албай-шаан, Би-Хем районун колхозтарынынч хой кыргычыларын социалистиг чарын-ка кыйтырган.

С. СЕРИҢ-ООЛ.

Колхозчу малчынарнын чедишкнинери

Танды районда «Победа» колхозтун нийтелиштирген малы өзүп турар. Нийтиниң малынынч өзүлдөинге кол-хозчу малчынар ак-сеткилдиг ажыл-дап, чаш малдарын чидирг чок ажаап ап турар.

Малчынар Данзын-Хөө 120 хойдан 124 хураганны, 114 өшкүдөн 150 аагы.

ны, Бавынын-оол 98 өшкүдөн 103 аагы-ны, Бугажык 48 иклетен 48 бызааны камгалап алган.

Малчынар боттарында хүлээлгелиг малдарын чайгы оларда олардадып эге-лөөн.

О. ДАЗЫРБАН.

Улуг-Хем районда четпестерни дарый узуткаар

Большевик партия, совет чазак со-вет улустун чаагай амыдырал-чурттал-газы, эрге-ады дөш хүн-бүрүнүң са-гыш салышкынынч салып турар болгаш бүтү-ле чүвени ажылчы чоңун эрге-ажыныч улгандырып турар.

Ындыг чаагай эргелеништинге эмин эртир часыр, хүн-бүрүнүң дүзаламчы-зынга идегээш, бодунуң күжүн үндүр-бес, ылаңнаар, эрги хожуудал калган артыкчылар бистин чамдык удурутур надырларында өзөөш өвөс.

Шап манаа чижек кылдыр алырга, Улуг-Хем районда «Искра» колхозтун даргазы турган Сырбынай 1950 чылдын күзүндө колхозтун үрезин фондусу таразын үспей, шаңга чыткан тара-ларын колхозчуларга уруп берипкен. А колхозчулар алган тарааларын «аалчы-лар-биле» үлешкен. Оон түңнелинде дөргө колхоз 1951 чылда үрезин чок артык, Ол ышкаш «Большевик» кол-хозтун даргазы турган Оолдай хамчы тарааны сүтүт чок черге тарыткаш, канга алыскаш, колхозчуларын баштап алгаш тайгага серинтеип чайлаанында колхоз бо чылын үрезин-даа, чир-даа тараа чок болган. Ындыг орукче Димитров атыг, Жданов атыг, Малевко атыг, база «Изыл туң» колхозтарынч удурутчуларды кирген.

Чамдык колхозтар даргаларын нийтин-ниң адыл-агыныга өңи удуртукчузу болур дан туржук харын боттары-биле самчы-далдарын кылып турар. Колхозтар дар-галары турган Сырбынай 6000, Севээ-гей 6100, Аңгакан 4100 рубльды бот-тарынынч хузуунда ажылдап алганнар.

Сөөлү үедө районунч чамдык кол-хозтар даргалары, суму Советтериниң даргалары, партия организацияларынч секретарьлары райондан сургакчы кели-рин манаар, сургакчы чокт аныл кыл-бас чүдүдөр бар. Жданов атыг колхоз-тун даргазы Назыты часы тарылгаже кирери-биле сургакчы дилгез. Ол кол-хозка сургакчы барган соонда күжүр Назыты хамчы ажылын сургакчыга

идетгөш үш хонукта арагалаан.

Хендерге суму Советиниң даргазы Шыпырал-оол школада чир чөзүлгөн дөш дагдан, тараа ышкаш ашы-чөми үндүрүп алгаш баргаш, ону школага бербейн сумунуң чоңуна садып-кан.

Малевко атыг колхозта хову бри-гадери Ангарак, Ворошилов атыг кол-хозта турган, ам сумда үндүрүг аген-тизи Бүрбүжүк, Мишурин атыг колхозта хову бригадери Даваа, Хендерге су-му Советиниң даргазы Шыпырал-оол олар боттарынынч хузуунда малдарын аде-нелерине дайындакташ, боттары колхозтарга курут киргилеп, хөй баш малды чаңырып турар.

«Кызыл туң» колхозта партия органи-зациянынч секретари Каң-оол, орада-лызы Калбак-хыс олар колхозчу куш-анылга боттарынынч күштерин үндүр-бейн, аңаа-ла хал тургаш, хөй күш-хүннерин эртен чылда санадып алган-нар.

Районун көдээ аныл-агыч килдизи районун колхозтарында четпестерни узуткаар анылды чорудар ужуруттур-буже, оң эргеленичи Полянов колхоз-тарга «аалчы» болуп баар. Улуг зоо-техник Арандол бо өрткөн кызын «чай-чок» болганында чангыс-даа колхозка барып четипкөн. Полянов, Сталин а-тыг колхозта агрохотиктиг өөрелде-риниң башкызы хирезинде чаңгыс-даа ка-тап барбаан.

Районда дыска хөй колхозчулар мол-хозтарын камтап, боттарынынч кара-туралары-биле улаан черлеринге чоруп турарлар. Чижээ, Киров атыг колхозтан 13 киши өске черлерде ажылдап киртилгез.

Үстүдө бо бүгү четпестерни билер хирезинде-ле ВКП(б) райкому-даа, рай-кууском-даа мынчага чедир кемчег ал-байн турар. Бо чорутар-биле эптеп-лейн дарый хемчегин ач чорудары районун партия, совет органдарында хамааржып турар.

Б. МАКСИМОВ.

Партия өөрелдегезиниң баштайгы түңнели

Чаа-Хөл районда улгатыр катышкан «Тиелелге» колхозта партия чырыдыш-кыны эртен чылга бодарга бо чылын ажылдын элээн эжижиткен.

Партиянын политшколазында 19 ком-мунистер болгаш комсомолчулар өөренип турар. Коммунистер боттарынынч полит-билин бедидер дөш чызымак-биле өөрөткөннөр. Өөрелдегезин баш-тайгы түңнелинде 5 киши кончуг эки, 6 киши эки, 6 киши ортумак болган.

Суму Советиниң даргазы Доржу, башкылар Х. Доржу, Мадар-оол, кол-хоз даргазы Балдар, тудуг бригадери Сандалбаа олар өөрелдегезин баштайгы хүнүндөн эгелээш чаңгыс-даа кичээл үе-пейн, боттарынынч өөрелдегезе мыаан

көргүзүп, нонспектини эки кылып, хөй номчуп ап турганында эки түңнелдер-ни чедип алганнар.

Ылчалээ-даа колхозта партия органи-зациянынч талазында болгунуң ажы-лыче мол кичээлгези салбаанында, база ында пропандисттиг чамдык кой-каш эштерге эки дүзаламчы көргүспөз-үндөн Хорлушпай, Хараа олар полит-школаны доозуп шыдавааннар.

ВКП(б) райкому политшколаның бай-талгы түңнелин үндүргөш, ол школанынч ажылын улам экинчилди чорудары-биле партия организациясынынч секретари эш С. Бегзиге даалга берген.

К. ОНГА.

Көдээ интеллигенциянынч ролун көдүрөр

Бистин совет интеллигенциянынч чогаалдыкчы чаагай чедишкнинери болза, оон мелеерлинден, идея поли-тиктиг билининч денчелденди шупту-ла хамааржып турар. Интел-лигентилериниң идея-политиктиг били-нинч денчелде бедик болган тудум-на оларнынч чогаалдыкчы ажы-лынынч чедишкнинери улуг болур.

Ажыл-агынынч социалистиг систе-мазын улам мыай хөгжүдөрдө, улус ажыл-агынынч күбү адыр-ларында бүдүрүлгенин калбак ме-ханизациянынч ажылаарда, үлетпур-де, көдээ ажыл-агында техниканынч шингээди аларда чурттуг бүгү ажыл-ишчилеринден, интеллиген-циядан бедик билигин, культураны негеп турар.

Кызылдын көдээ районунун ин-теллигентилери боттарынынч идея-политиктиг билин бедидериниң хемчелгерин чорутушпаан, ажыл-агынынч социалистиг чыартылганын күштелдирип боттандырган. Районун интеллигенциязы чоңунч бижик билбес болгаш бижик биче билер чоруюн узуткаар талазы-биле ажыл чорудуп турар. 1950 чылда район-нун башкылары 60 кишини бижик-ке өөрөдир тургаш, 107 кишини бижик-ке өөрөдир. Оон иштинде «Баян-Хем» колхозта Кара-хыс, «Совет Тыва» колхозта Шука, Ондар, «Бай-Булуң» колхозта Көк-оол олар элээн хөй бижик билбес кижилерни бижик билер кылдыр өөрөткен.

Бижик билбес болгаш биче бижиктиг чорукту узуткаар талазы-биле ВКП(б) обкомунун доктаалын күүсөдир дөш Кар-Хаак школа-зынын башкызы Көлөк бижик бил-бес 24 кишини, «Совет Тыва» кол-хозта школа эргелекчизи М. Кар-

ген-оол бижик билбес 10, биче би-жиктиг 5 кишини, Сесерлигге шко-ла башкызы Седенбил бижик бил-бес 4, биче бижиктиг 8 кишини доктаамал өөрөдир, бижик бөлүм-нерининч өөрелдегезин программа бсугаар доозар чыгадып, оң түң-нели үндүрүп деп турар.

Көдээ интеллигентилер болза, ажыл-агынынч, политиканынч сорул-галарын боттандырамын районунч партия организациясынынч идепкей-лиг дузалакчылары болуп турар. Элээн хөй интеллигентилер поли-тиг болгаш эртем билгелерин не-передир талазы-биле бүгү эвилде-дин нийтилерин кижигүннери.

Партия кижигүнү интеллигентил-дер партия чырыдышкынынч тала-зы-биле элээн ажылдарын кылган. Кара-Хаакта ВКП(б) төөгүзүнүнч дол-чу курсун өөренип турар бөлүм-нүнч пропандист эш Дроздов, «Баян-Хем» колхозта политшкола-нынч пропандист эш Дендип олар өөрелдегезин организастыг чорудуп келген. Партиянынч кезээки школа-ларында, ВКП(б) төөгүзүнүнч дол-чу курсун өөренир бөлүмнөрдө болгаш бот өөрелдеге-биле башкы-лар, эмчилер, көдээ ажыл-агынынч специалистери 42 киши өөренип, боттарынынч идея-политиктиг билин бедидер дөш, марксисци-ленинчи теориянынч шингээдип алып дөш он-за сагыш салып турар.

Районун кадык камгалал кил-дининиң эргелекчизи эш Зинченко ажылынга кызыкмак, 1950 чылда медицина эртемнинч дээди өөрелде-гезин дооскан, бодунуң билин бедидер дөш чечен чогаал литерату-раларын үргүлчү номчуп, ВКП(б) хооркомунун чанында марксизм-ле-

нинизминч кезээки университетинде өөренип, марксисци-ленинчи теориянынч шингээдип ап турар. Эш Зинченко болза, хөй-нинти ажы-лынынч талазы-биле даалгаларын ак-сеткилдиг чогуур өйүндө күүсөдип, совет медицина дугайында чоңунч ортузунга лекцияларын, беседалар-нын үргүлчү чорудуп турган. Ол ышкаш районунч көдээ ажыл-агыч килдинин улуг агроному эш Ско-роспешкина элбешилдиг дүжүт чедип алып дөш, колхозчуларнынч ортузунга совет агробиология эр-темнинч билгелерин непередир дөш кызыкмак ажылдап турар.

ВКП(б) Кызыл көдээ райкому, оон удуртулузында партия эге органи-зациялары интеллигентилери, ылангыя оларын полит-кижиздил-гели болгаш культуру-чырыдышк-нынч ажылдарында калбак кириш-тирер талазы-биле кошкак удурт-кан. Чоңунч ортузунга лекциялар ам-даа өзөөш болтулап турар. «Чер-би» колхозта эмнелге салбырынын эргелекчизи Анна Колесникова чоң-га тайылбыр ажылын чорударын туралавас, бодунуң политиктиг били-нинч бедидер оралашпаш, хөй-нинтигинч ажылында идепкей чок турган, ол ышкаш Сесерлигге ки-жи эмчизи Одиноцова онаашкан ажы

ДАЙЫН СӨӨЛҮНДЕГИ БЕШ ЧЫЛДА СОЦИАЛИСТИК КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫН ЧЕДИШКИННЕРИ

Ленин—Сталинның улуг партияныга удурткан совет улус ажыл-агыйнын катап тургузарынын болгаш хөгжүдөрүнүн дайын сөөлүндеги беш чыл планын чедишкенин күүсеткен. Болза—бистин улустун коммунизмге оруктап бурунгаар хөгжүүрүнүн чугула чаа базымы болур.

Беш чылдын планын 4 чыл болгаш 3 айларын дургузунда күүсеткен социалистик индустрия биле кады социалистик көдээ ажил-агый база кайгамчыктыг чедишкенин чыдып алган.

Большевик партия көдээ ажил-агыйн коллективизаастарынын ленинчи-сталинчы политиказын боттандырышынан, ш Сталинның удуртулазы-биле көдээ ажил-агыйнын социалистик өдө тургузушкунунга бүгү делегейге төгүлүг чедишкенин чыдып алган. Коллективизацияны оруу көдээ ажил-агыйнын чүс-чүс чылдардагы хожудаашкынын кыска хуусаада ууткаар, оон бүдүрүкчү күштерин канчаар-даа аажок улус-биле хөгжүдөр арганы берген.

Немец-фашистик электердин дайын үезинде бистин чуртун улус ажил-агыйнын, оон иштинде социалистик көдээ ажил-агыйга канчаар-даа аажок улуг когаралды чедирген. Аар-берге дайыннын уржуктары ууткаар, улус ажил-агыйн катап тургузар болгаш оон бурунгаар шимчедир төлөдө, совет кижилер биче эвес ажилдарын кылыр ужурул турган.

Дайын сөөлүндеги беш чыл планын дугайында хоойлуга ССРЭнин көдээ ажил-агыйнын чугула сорулгалары болза, тараанын дүжүтүүн бүгү талаалыг бедидери болгаш көдээ ажил-агый продуктуларынын ниити чыгылдазын көвүдери, ниитинин малынын баш санын көвүдери болгаш оон продуктулуун бедидери, колхозтарынын ниитинин ажил-агыйн быжыглары болур деп айткан. Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдын түннелдери болза, эр, терөөжөн колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажилдакчылары оон сорулгаларын алдарыны-биле күүседип турарын көргүзүп турар.

Беш чыл планынын чедишкенин күүсеткенинин түннелинде бистин чуртун көдээ ажил-агыйн чаа күчүлүг көдүрүшкүнүн чыдып алган. Колхозтарын ниитинин ажил-агыйн улам өскөн болгаш быжыккан, көдээ ажил-агыйн материал-техниктиг сууру өскөн, колхоз бүдүрүлгезинге машина-трактор станцияларынын ролу бедөөн, бедик билиглиг, чаа кадырлар белеткеткен. 1950 чылда Литва, Латвия, Эстон, Молдавия, Украиня ССР-нин болгаш Белорусия ССР-нин барнын талаанын областарына тараачын ажил-агыйларын коллективизаастары колдуунда доозулган. Ажил-агыйн социалистик системанын капиталистик системанын мурнуна канчаар-даа аажок улуг артык күштүү дайын сөөлүндеги үдө чаа күш-биле илеретинген.

Тараа проблемазы болза, көдээ ажил-агыйнын бүгү-ле өске-даа проблемаларын, база оон иштинде мал ажилынын проблемаларын шиттирлээринге дүлгүр болуп турар деп ш Сталин айткан. Ш Сталинның ол айтканын күүсетпешкен, большевиктер партиянын колхозчу тараачынарнын, МТС-терин болгаш совхозтарын

Тараа проблемазы болза, көдээ ажил-агыйнын бүгү-ле өске-даа проблемаларын, база оон иштинде мал ажилынын проблемаларын шиттирлээринге дүлгүр болуп турар деп ш Сталин айткан. Ш Сталинның ол айтканын күүсетпешкен, большевиктер партиянын колхозчу тараачынарнын, МТС-терин болгаш совхозтарын

Тараа проблемазы болза, көдээ ажил-агыйнын бүгү-ле өске-даа проблемаларын, база оон иштинде мал ажилынын проблемаларын шиттирлээринге дүлгүр болуп турар деп ш Сталин айткан. Ш Сталинның ол айтканын күүсетпешкен, большевиктер партиянын колхозчу тараачынарнын, МТС-терин болгаш совхозтарын

ажылдакчыларын тараа бүдүрүлгезинин чаа көдүрүшкүнүн дөш демисеге организаастаан. Социалистик чер ажилынын ажилдакчыларын күженишкенин күш-ажылы, көдээ бүгү улустун социалистик чарыжы кайгамчыктыг тирилгелер-биле доозулган. Тараа культураларынын тарылга шөлү беш чылдын дургузунда 20 аажок хуу көвүдөн. Тараанын ниити дүжүтүү дайын мурундагы 1940 чылдын денелен 345 миллион пуд азырбышаан, 1950 чылда 7,6 миллиард пудка четкен, база оон-биле кады кызыл-тас бүдүрүлгези 376 миллион пуд көвүдөн.

Чаа, элээн сайзыраан техниканы ажилдакчылар, мурнакчы мичуринчи агробиология эртемниин чедишкенин болгаш чартыкчыларын дуржулгазын колхоз бүдүрүлгезинге неперетпешкен, колхозтар болгаш совхозтар тараа культураларын дүжүтүүн бедидер талазы-биле улуг чедишкенин чыдып алган. Тараа культураларын дүжүтүүнүн талазы-биле беш чыл планын доктааткан онаагазы аажок күчүсетинген: 1949 болгаш 1950 чылдар тараанын дүжүтүү 1940 чылдын дүжүтүүн 13 хуу ашкан. Оон-биле чергелештир эне-кайгамчыктыг чүве болза, колхозтар тус-тус улаштарга рекордчулар болуп турганьдан улуг шөлдерге бедик болгаш турмушту дүжүтүр алырчыче идегелдин-биле шилчип турары болуп турар. Эрткен чылдын гектар бүрүзүлүн чүс пуд дүжүтүүн чүгө хөй-хөй колхозтар алган эвес, харын дыка хөй районнар алган.

Көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери техниктиг культураларын бүдүрүлгезинде улуг чедишкенин чыдып алган. Ол культураларын талазы-биле тарылга шөлү беш чылдын дургузунда 59 хуу өскөн.

Хөвөң ажылын катап тургузарын болгаш хөгжүдөрүнүн талазы-биле улуг чедишкенин чыдып алган. Беш чылдын дургузунда хлопчатниктин тарылга шөлү 91 хуу көвүдөн болгаш хөвөң ажылынын сугаттыг-даа, сугат чок-даа районнарына дайын мурунуну хемчээлин ашкан. 1950 чылда хөвөң чиг-эдинин ниити дүжүдү беш чыл планын 1950 чылга доктааткан дүжүдүүн хемчээлинден 650 мун тонна ашкан.

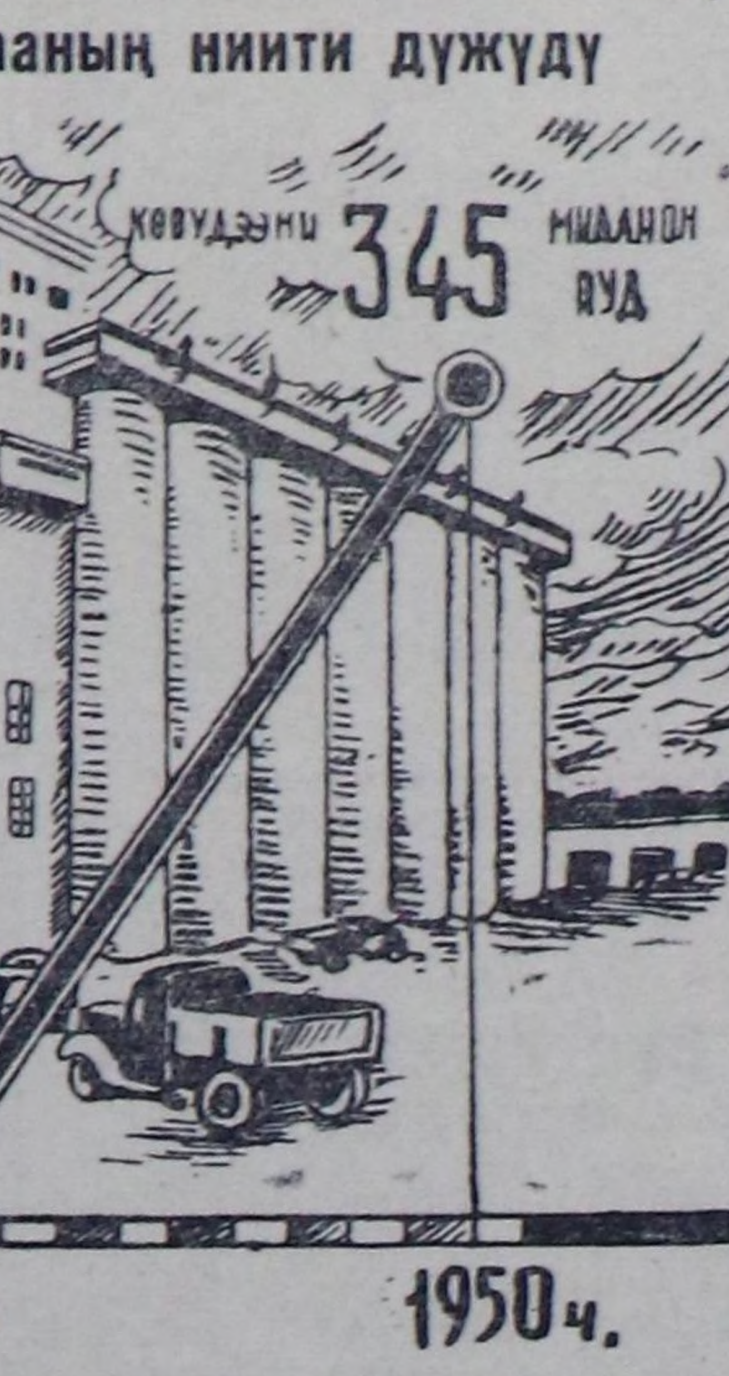
Беш чылдын дургузунда узун хендирин тарылга шөлү 90 хуу, чыгар свёклазын—57 хуу, тарымал тоорукту—23 хуу көвүдөн.

Каучук лубян болгаш үстүг культуралар бүдүрүлгезин хөгжүдөр талазы-биле улуг ажилдар чорутунган.

Көдээ ажил-агыйнын чаа көдүрүшкүнү болза, чия болгаш аш-чүм үлетпүүлөрүнүн чиг-этке чоңуң—тараага, эьтке, сутке болгаш көдээ ажил-агыйн өске-даа продуктуларына өзүп турар негелдерин хандырган.

Көдээ ажил-агыйнын чаа көдүрүшкүнү болза, чия болгаш аш-чүм үлетпүүлөрүнүн чиг-этке чоңуң—тараага, эьтке, сутке болгаш көдээ ажил-агыйн өске-даа продуктуларына өзүп турар негелдерин хандырган.

Большевиктер партиянын, совет чазактын хемчеглеринин болгаш социалистик чер ажилынын улам ынайгы чектелишкенин ниити дугайында улуг Сталинның сагыш салышкынын ачын-биле дайын сөөлүндеги үдө көдээ ажил-агыйн механизастарын үндезини—трактор болгаш көдээ ажил-агый машина тудушкунуну сууру дыка калбарган болгаш быжыккан. Тракторлар бүдүрүшкүнү 1950 чылда дайын

мурундагы 1940 чыл-биле дөмөйлөргө 3,8 катап, комбайнар—3,6 катап, трактор андазынар—3,1 катап, трактор саялалары—5,5 катап, трактор культуваторлары—3,1 катап көвүдөн.

Социалистик үлетпүр беш чылдын дургузунда он беш аът күжүнө шилчидерге 535 мун тракторлары, 93 мун тараа комбайнары, оон иштинде 39 мун боду чооруур комбайнары, 341 мун трактор андазынары, 264 мун трактор саялалары, 249 мун трактор культуваторлары болгаш көдээ ажил-агыйн өске-даа дыка хөй саянныг машиналары көдээ ажил-агыйга берген. Оон-биле чергелештир колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын электржиер талазы-биле улуг ажилдар чорутунган. 1950 чылдын төңчүзүне көдээни электр станцияларынын күчүзү 1940 чылга удур 2,8 катап көвүдөн.

Социалистик күрүненин канчаар-даа аажок улуг дузаламчы болза, көдээ ажил-агыйн материал-техниктиг сууруна дайынның чедирген когараларын чүгө бүрү-нү-биле ууткаан эвес, харын МТС-терин, совхозтарын болгаш колхозтарын техника талазы-биле хандыртканын дайын мурундагы денелен дыка ашкан.

Беш чылдын дургузунда 150 аажок чүл чаа сайзыратынган бедик бүдүрүкчүлүг көдээ ажил-агыйн машиналары массалыг бүдүрүлгезинге шингээткен болгаш чүлөп алынган. Чаа хевирлерин болгаш маркаларын предплужниктиг, культурлуг андалыгы хандырып турар хөй саянныг трактор андазынары; чыгы болгаш күскү чер андалыгы сайзырадырына болбазыраткан культуваторлар, тараа сокталар, свёкла чаштырар, сивеннер чаштырар саялалары, дербелчин шидыраа хөлдөй, база кызын одуруглай чаштырарына хереглээр саялкаары; хоорзалар тура тыртарына хереглээр дискалыг лущильниктерин; «Стальной-6» деп бедик бүдүрүкчүлүг тараа комбайнарын болгаш «С-4» деп боду чооруур комбайнарын, хендир, чыгар свёклазы, картофель ажаарына хереглээр комбайнары; хөвөн ажаар машиналары; калбарты алдыр боду чооруур сивен кестирер машиналары, сивен кестирер валкалыг машиналары, ол ышкыш хөзүп болбазыратып, тараа чаштырар болгаш кестирер өске-даа машиналарын болгаш мал ажилында хөй күш үер чорудулгаларга хереглээр машиналарын бүдүрүшкүнү үндүрүп турар.

1950 чылда 1940 чыл-биле дөмөйлөргө көдээ ажил-агыйн материалдыг удобрениелер-биле хандыртканын дыка өскөн. Социалистик чер ажилынын хөгжүлгезинде күрүненин чугула быразы болуп турар машина-трактор станциялары көдээ ажил-агыйн көдүрүшкүнүнү сталинчы программазын чедишкенин ботталдырыныга улуг ролды ойнаан. МТС-терин, ол ышкыш совхозтарын техника талазы-биле хандыртканын өсүлгезинде көдээ ажил-агыйн механизастарынын улугу-биле бедидер, кол-кол хову ажилдарын механизастарынын дайын мурундагы денелен элээн аажыраар арганы берген.

ССРЭ-нин Совхозтар Министрствозунун совхозтарына 1950 чылда чер андарар, тараа чаштырар болгаш тараа культураларын ажаап алырын 95 аажок хуузуун механиктиг күштерге күүсеткен.

ВКП(б) ТК-нын февраль Пленуму (1947 ч.) тараа ажил-агыйн механизаастарынын денелен бедидер сорулга-биле «Кол тараал районнарын, ылангыя тарыч черинин шөлү колхозчу өргөлөргө хөй онаажыр районнары (Сибирь, Соңгу Казахстан, Поволжье) тракторлар-биле, комбайнар-биле, көдээ ажил-агыйн өске-даа машиналары-биле болгаш автомашиналар-биле бир дугаар аалчегде хандырыр эрежок чугула» деп санаан. Бо директива беш чылдын дургузунда чедишкенин күүсеткен. 1940 чылда МТС-тер боттарынын машиналары-биле 90 чүзү ажилдар кылып турган болза, 1950 чылда МТС-тер 170 аажок чүзү азыр-бүрү ажилдарын күүсеткен.

ВКП(б) ТК-нын февраль Пленумунун айтканын күүсетпешкен, чогаалкчы инициативаны илеретпешкен, МТС-тер ажилдакчылар машина-трактор парктарын ажилдакчынын элээн экижиткен болгаш күш-ажылы бүдүрүшкүнү бедиткен. 1950 чылда көдээ ажил-агыйн ажилдарын элээн кыска хуусааларда эртирип турган, МТС-тер 1940 чылда бүдүргөн ажилдар-биле дөмөйлөргө тракторга болгаш комбайнга чылда ортумаа-биле бүдүр ажилдарын бедидишкенин чыдып алган.

Көдээ ажил-агыйн техника талазы-биле чөпөгенинни денелен өзүлдөзү чер ажилынын культураларын дыка бедидер арганы берген. Ховунун болгаш чөмөн сивен ара-лаштыр тарылга ээлчештирилгелерин шын шингээтиринин болгаш непередиринин талазы-биле ажил улуг хемчөөлгө калбарган. 1950 чылда колхозтарга бүгү-ле чабын болгаш күзүн андарар черлерин 90 аажок хуузуун трактор андазынары-биле андарган, оон-биле кады предплужниктиг андазынар-биле чер андалыгы 1940 чылда 13 хуу турганына удур бүгү трактор андалыгынын 87 хуузу болган. Көдээ ажил-агыйн ажилдарын шын азыр бөдөн, оларын эртеринин хуусаалары кызырланган. Беш чылдын дургузунда тараа культураларын сорттуг үрезинер-биле тарылгазы 64 хуу, ыччаарга кызыл-тастын—2 катап көвүдөн.

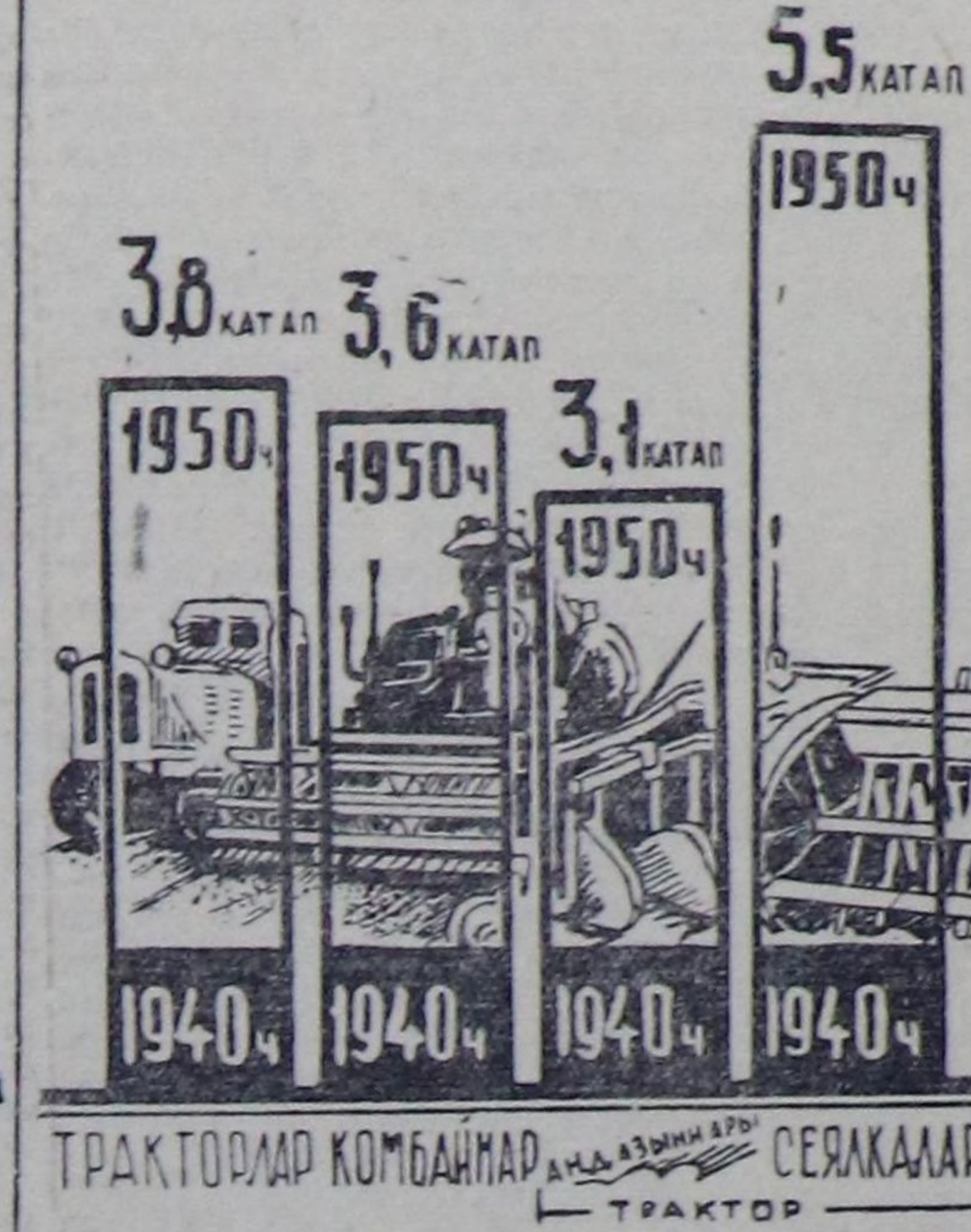
1946—1950 чылдарда беш чыл планы ССРЭ-де бүгү продуктулуг малдын баш санынын дайын мурунуну денелен аажар төлөдө, чуртта мал ажилы бүрүнү-биле катап тургузарын болгаш улам ынайгы хөгжүлгезин хандыраар сорулганы салган.

Ол сорулгаларын күүселдезинде улуг чедишкенин чыдып алдыган. Колхозтар ниитинин малынын баш санынын өзүлдөзүнүн талазы-биле беш чыл планын онаагазын аажок күүсеткен. Колхозтарда ниитинин мал ажилынын хөгжүлгезинде бедик темпиринин түннелинде продуктулуг малдын болгаш куштарын баш санынын дайын мурундагы денелен элээн ашкан. Колхозтар 1950 чылдын төңчүзүндө 1940 чылга бодаарга 40 хуу хөймыйыстыг бода малдыг, 63 хуу хөй хөй болгаш өшкүлүг, 49 хуу хөй хаваннардыг, дайынга чедир турганына бодаарга 2 катап хөй куштарын турган.

Чүс гектар тарылга шөлүнө шилчидерге колхозтарын продуктулуг мал-биле хандыртканын дайын мурундагы 1940 чыл-биле дөмөйлөргө 40 аажок хуу бедөн.

Колхозтарын ниитинин мал ажилынын дүргөн өзүлдөзү болза, ажил-агыйн бүгү категорияларын талазы-биле малдын баш са-

Машина бүдүрүлгезинин өзүлдөзи

ниинин өзүлдөзүн ниитин-биле чыдып алдыр арганы берген. Колхозтарга, совхозтарга, колхозчуларга, хуу ажил-агыйлыгларга, ажилчын, албан хаакчытарга дайын үезинде канчаар-даа аажок кызырлан продукттуг малдын ниити баш саны катап тургустунган болгаш 1950 чылда 1940 чыл-биле дөмөйлөргө 4 хуу, ыччаарга куштарын баш саны—14 хуу өскөн.

Дайын сөөлүндеги беш чылдын дургузунда колхозтарын болгаш совхозтарын ниитинин мал ажилынын өзүлдөзүнүн чуртта мал ажилынын продуктуларынын бүдүрүлгезин дыка көвүдөн.

Нитинин мал ажилынын хөгжүлгезинде бо чедишкенин хандырыныга ВКП(б) ТК-нын февраль Пленумунун төгүлүг шиттирлер болгаш 1949—1951 чылдарда колхозтарын болгаш совхозтарын продуктулуг мал ажилынын хөгжүдөрүнүн үш чыл планынын дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлгезинин болгаш ВКП(б) ТК-нын үндүргөн доктаалы улуг ролды ойнаан. Бо шиттирлерин ботталдырыныга үндөлдөзү колхозтарда бүгү чүзүн малдарын баш санын өстүрүрүнүн онаа улуг темпирин чыдып алдыган.

Дайын сөөлүндеги беш чылдын дургузунда малга мал кажаларынын тудушкуну ыракта бурунгаар шимчөөн, колхозтарда мал чөмөннүн сууру калбарган. 1950 чылда мал чөмөн культураларын тарылга шөлү 1940 чыл-биле дөмөйлөргө 15 хуу көвүдөн. Ындыг болза-даа, ол өзүлдө ам-даа чөмөчү чок болуп турар. Хөй чылда үер сивенерин тарылга шөлдерин көвүдөдүр талазы-биле беш чыл планынын онаагазын чөмөчү күүсетпешкен болгаш мал чөмөннүн бүдүрүлгезинде мал ажилынын өзүп турар негелденден хожудаш турар. Мал чөмөннүн суурунун хожудаашкынын ууткаар чорук—он бүгү көдээ ажил-агыйн органарынын, колхозтарын, МТС-терин чугула сорулгазы болуп турар.

1948 чылда ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлгезин болгаш ВКП(б) ТК хову камгалаар ыш тарылгазынын, сивен араштыр тарыч тарылга ээлчештирилгелерин непередиринин, хөвөбектерин болгаш суг мондактарынын тудушкунуну үндүргөн. Ол план чедишкенин күүсетинип турар. 1.350 мун гектар шөлгө камгалалдыг ыш тарылгазын болгаш олуртулганын чоруткан.

Бойдушту чартырынын сталинчы планы болгаш ш Сталинның инициативазы-биле үшлөп алдыган коммунизмин улуг тудугаларын тудууну дугайында доктаал колхозтар болгаш совхозтар бүдүрүлгезинде ажилдарын хөгжүлгезинге кызыгаар чок перспективаларын ажиткан. Суг күжү-биле ажилдаар канчаар-даа аажок улуг электр станцияларын бол-

ган каналдарын дерип чөпөгөлөри бойдуштун канчаар-даа аажок улуг девискээрдери чартыр, көдээ ажил-агый бүдүрүлгезин чик эрктиг электрэнергия-биле хандыраар, он-он миллион гектар черлерин сугтарар болгаш суглуг болдураар арганы бээр.

Беш чылдын дургузунда колхозтарын организаз, ажил-агый талазы-биле быжыглар, база колхозтарда көдээ ажил-агый артелинин Уставын үрээр чоруктары ууткаар талазы-биле улуг ажилдар чорутунган; колхозтарга күш-ажылды организастарын болгаш телевирин чорумчуларын аживидер, артелини күш-ажылды организастарынын кол формазы болур доктаамал бүдүрүлгө бригадаларын быжыглар талазы-биле хемчеглер бот-

танган; колхозтарда күш-ажылды сагылга-чуруму элээн быжыккан болгаш күш-ажылдын бүдүрүкчүлүг бедөн.

Колхозтарын ниитинин ажил-агыйнын быжыгынын болгаш өзүлдөзүнүн үндөлдөзүн, колхозчуларын акша орулгалары лика өскөн, совет тараачынарнын амьдыралынын материалдыг денели көдүрүлгөн.

Эрткен беш чылдын дургузунда социалистик көдээ ажил-агый бедик билиглиг кадырларын улуг негелденден алган. Совхозтарын санааска дээди болгаш ортумак эртемниг 160 аажок мун тускай эртемниглерин көдээ ажил-агыйге чоруткан. Механизатор кадырларын белеткедип чоруткан. Ол өөрдөдөгө-биле 2 миллион чедир кижилерни хаара туткан.

1946—1950 чылдарын дургузунда азыр-бүрү мергежилдиг 250 аажок мун колхозчуларын, ол ышкыш колхозтарын удуртур кадырларын бир чылдын болгаш ийи чылдын школаларына белеткөөн, база алды ай хуусаалыг курстарга билин бедиткен. Оон аңгыда кыска хуусаалыг курстарга-семинарларга болгаш колхозчу бөлүмнөргө агротехниктиг болгаш зооветеринарлыг массалыг өөрдөдөгө-биле 15,5 миллион хире колхозчуларын хаара туткан.

Колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга, районнарга болгаш областарга делегерейи-биле калбарган социалистик чарыш дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын күүседирине улуг ужуру-дузалыг болган.

Эрткен беш чылда көдээ ажил-агый культураларын дүжүтүүнүн болгаш мал ажилынын продуктулуунун бедик көргүзгелери дээш мун-мун колхозчуларга болгаш көдээ ажил-агый ажилдакчыларына Социалистик Күш-ажылдын Маалыры деп атты тывыскан. Совет Эвилелинин орденнерин болгаш медальдери-биле 100 аажок кижилерни шагнаан.

Биче колхозтарын улугатыр катыштырган чорук болза, социалистик көдээ ажил-агыйн бүдүрүкчү күштеринин улам ынайгы өзүлдөзү болгаш колхозтарын организаз, ажил-агый талазы-биле быжыгынын таарымчалыг байдалы тургускан.

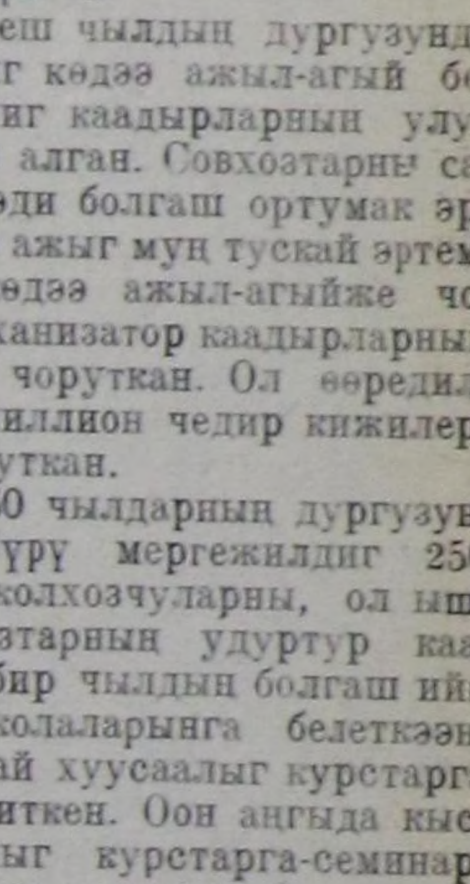
Партия болза, көдээ ажил-агый-да кол сорулгалар—тараанын дүжүтүүн бедидерин, мал ажилын бүгү талаалыг хөгжүдөрүн болгаш оон продуктулуун бедидерин шиттирлээрине социалистик чер ажилынын ажилдакчыларын мобилизаастап турар. Машина техниказын улам-на долу ажилдаарына, ниитин ажил-агыйн бүгү талаалыг хөгжүдөрине, оон бараанын чоруну бедидерине бүгү-ле таарымчалыг байдал бисте тургустунган.

Ленин—Сталинның партияны көдээ ажил-агыйн хөгжүлгезин хүн бүрү башкарып, көдээ ажил-агыйн продуктуларынын эибекшин тургузарынче, коммунизм дөш демиселге чаа тилделдерге колхозчу тараачынарнын сорук кирип турар.

Большевиктер партиянын удуртулазы-биле, улуг Сталиннын багталгазы-биле колхозчу тараачынар бүгү совет улус-биле кады социалистик Төрөөн чурт дээш, бистин чуртка коммунизмин бүрү тилделгелери дөш күженишкенин ажилдап туралар.

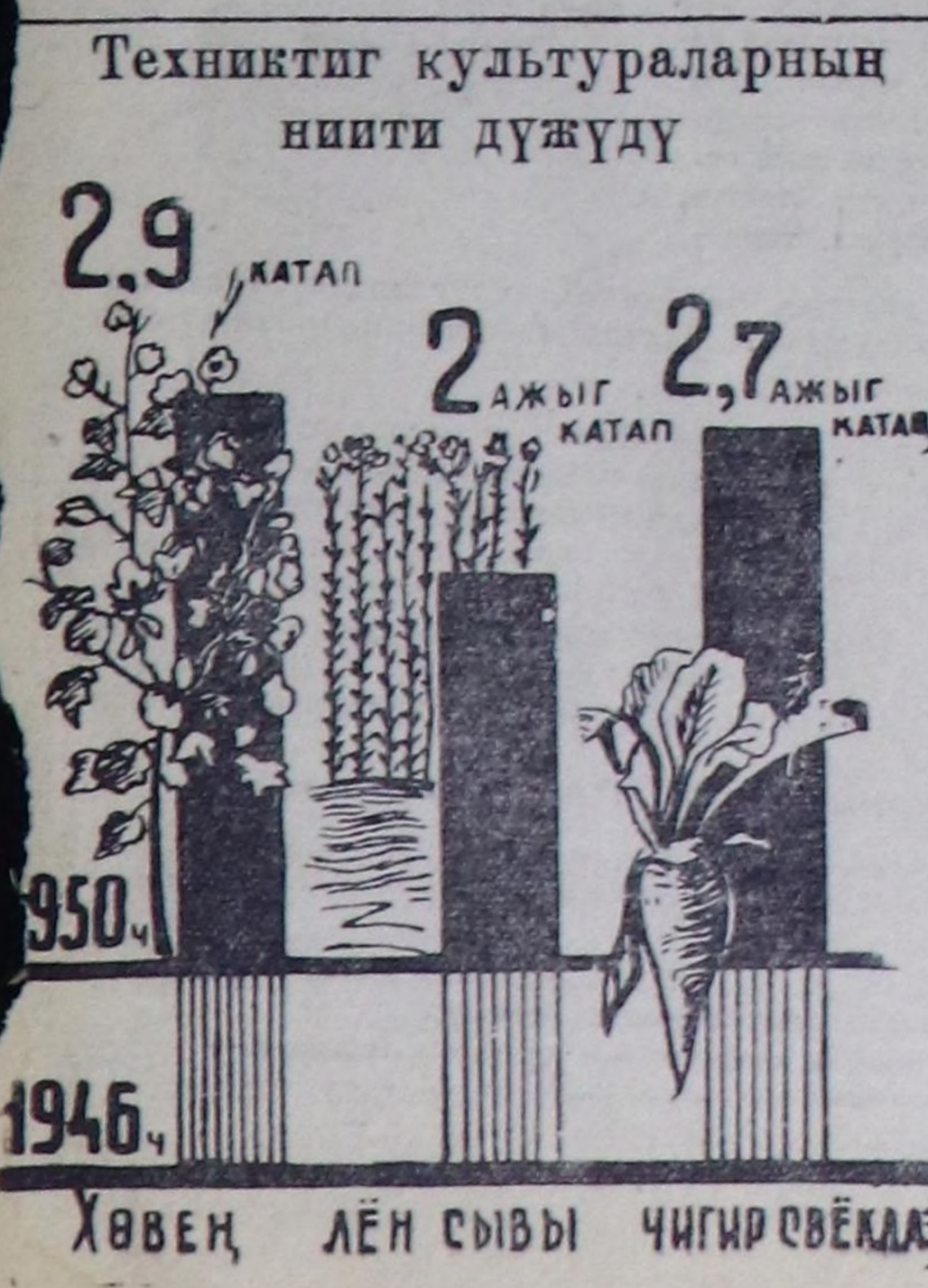
И. ВЛАСОВ.

Колхозтарда ниитинин малынын баш-саны

Мыйыстыг 140%, Үй болгаш 163%, Хаваннар 149%

Мыйыстыг 140%, Үй болгаш 163%, Хаваннар 149%

Хөвөң 2.9, Лён сывы 2.7, Чигир свёклазы 2.7

В. И. Лениннің Чогаалдарының ийги тому венгр дылда

БУДАПЕШТ. «Сикра» деп ном үндүрөр чар В. И. Лениннің Чогаалдарының ийги тому венгр дылда парлал үндүргөн. В. И. Лениннің Чогаалдары совет үндүрүлгөн дөрт дугаарына үндөзүлөш Венгрияда парлал турар. Ийги том бир дугаар том ышкыш 50 муң экземпляр тираж биле үчгөн. (СЭТА).

Прагада делегейнің 52 дугаар ярмарказына совет павильонунун чединкини

ПРАГА. Тайбынның демократиянын болгаш социализмнің лагеринин чурттарынын чединкининин көргүскен делегейнің Прагага болган 52 дугаар ярмарказын Чехословакияның болгаш ооң кожасы чурттары—Венгрияны, Польшаны, Германиянын демократтык республиказынын ажилчы чоннары канчаар-даа аяжок сонугура турар. Ук ярмарканы аяжытканындан бээр эрткен 8 хүнеринин тургузууда ону 700 муң чыгы кижиге барып көргөн.

Совет Эвилелинин павильону канчаар-даа аяжок чединкининин болуп турар. Ажилчылар, тараачылар, угаан ажилчыны кижилери совет улустун чединкининин таныжып көргөш, чүе бижири дептерге өөрөн демдегелдерин артырар туралар. Хей сангы ыңдыг бижиктерин чамдызы бо-дур. «Совет автомобильдеринин чарашчагайын, өске-даа чүүлдеринин байын (пес-таавыны, машиналарын, чурок тырттар аппараттарын), ылаңы оларнын кайтамчык эки шынарын онза магадап көрдүм. Ол бүгү чүүлдөр болза, ССРЭ-де үлөтүрүнүң үлүг хөжүмдөзүн херечилеп турар болгаш өскелерге үлөргө болур. Мен Совет Эвилели биле чоргаар мен».

«Силернин коммунизмни тургузарынарга дузалап турар машиналарны көрдүм. Коммунизмнің тудуглары дээрге, тайбынның тудуглары-дыр. Чехословакия биле ССРЭ-нің аразында найрал делгеризин!»

«Бис улуг Сталинга ынак бис, ынчангаш совет улустан ам-даа улам эки өөрөндүрүшкү анаа аззаттык бис!»

«Мен совет делегейни онза магадап көрдүм. Совет Эвилелинің кылдыгы кымындындан-даа артык эки-дир. Ыңдыг чүүлдөр чүлге коммунизмче оруктат чоруп орап болгаш бүгү кижиге төрөлгөтөтөтөн аас-кежинге аяжылап турар социализмнің чуртунага болуп болур».

КНО-да Белорусс болгаш Украин ССР-лерниң төлөзлеринин КНО-нун секретариатына чагаалары

НЬЮ-ЙОРК. Кол Ассамблеяның бо чылдың май-18-теги (Кыдат улус республикага бараан кириери хоуруу дугайында—ред.) резолюцияның сөзүн боттарыны чазактарына даянадып чедирерин дилеп турар. КНО-нун секретариатын Белорусс болгаш Украин ССР-леринин даштыкы херектер Министерстволарына чоруткан телеграмманын талазы биле бо чылдың май 30-де КНО-да Белорусс болгаш Украин ССР-леринин төлөзлекчилери КНО-нун секретариатынче чагаалар чоруткан.

АКШ-тың болгаш КНО-да оң баштап турары агрессия блоктуң албадашыкы биле хүлээп алдыгын үстүндө айтыгын резолюцияның чөптүг эвес болганын ужурунда, ол чөптүг эвес болган КНО-нун Уставына чорүшкөк резолюцияны боттарыны чазактарына даянадып чедирбес бис деп Белорусс болгаш Украин ССР-леринин даштыкы херектер Министерстволарына чоруткан телеграмманын талазы биле бо чылдың май 30-де КНО-да Белорусс болгаш Украин ССР-леринин төлөзлекчилери КНО-нун секретариатынче чагаалар чоруткан.

«АКШ-тың болгаш КНО-да оң баштап турары агрессия блоктуң албадашыкы биле хүлээп алдыгын үстүндө айтыгын резолюцияның чөптүг эвес болганын ужурунда, ол чөптүг эвес болган КНО-нун Уставына чорүшкөк резолюцияны боттарыны чазактарына даянадып чедирбес бис деп Белорусс болгаш Украин ССР-леринин даштыкы херектер Министерстволарына чоруткан телеграмманын талазы биле бо чылдың май 30-де КНО-да Белорусс болгаш Украин ССР-леринин төлөзлекчилери КНО-нун секретариатынче чагаалар чоруткан.» (СЭТА).

Барыын Германияда улустун саналын ап турары

БЕРЛИН. Барыын Германиянын хоорайларына болгаш суурларына улустун саналын алыр чорукту чоруткан дугайында чаа-чаа медээлер хүн-бүрүдө көзөп турар. Полицейжи өлүрүчү чорук, тудуң хоруглаашкын болгаш истеп-хынаар чоруктар болуп турза-даа, немец улус америк империализм теринин чорудуп турар чаа дайын белеткелинге удуу тайбын дээш шитирлини биле бадылап турар.

Штутгарттың бұдурулгелеринин бйрэзинге 800 кижинин саналын алыр турар. Олар шуптузу катап боо-чөспөсгөзөшкөнгө удуу болгаш 1951 чылда Германия биле тайбын керээни чарары дээш бадылаан.

Альтон (Гамбург) районунга санал алган 1812 кижиден 1810 кижиге удуу бадылаан, чүлге 2 кижиге дадагалзаан.

Иранның премьер-министри Мосаддыктын чугаазы

ТЕГЕРАН. Меджлистин (парламенттин) хаагыт хуралына Иранның премьер-министри Мосаддык АКШ-тын болгаш Англиянын элчиннери биле оон аразында болган ужуражышкын дугайын дыңаткан.

«Журнальде Тегеран» солунун дыңадып турары болза, «Иранның нефть үлөтүрүү национализиастаар дугайында хоойлуну боттандырынын чугулазын элчинерге тайылбырлап берген мен» деп Мосаддык Меджлистин депутаттарына меделгөш, немей чугаалааны: «Чуртта тергилеп турар ады-турени болгаш экономнуг хоозурашкын биле демиселге чугула чүе болза, бистин чер байлаан улуу биле аяжылап тургаштын хей орулгалар тып алыр чугула болуп турар. Тегеранда 20 муң аяжы ады-турени кижилер бар болуп турар болгаш оларнын канчаар чурттап турары чүлге бурганга билдингир деп чүвени дөрт меделгөн мен».

«Англи төлөзлөр чорудар талазы биле оон ынай Мосаддыктын чугаалааны болза, бир-тээ чугаалаашкынынын программасы биске билдингир эвес болган чүе төлөздө ыңдыг төлөзлөр чорудар чөспөрдө берип шыдавас бис деп элчинерге меделгөн мен дээн.

Оон ангыда, национализация дугайында хоойлуну боттандырындап өске хүлээлге бисте чок болгаш бистин нефтисты садарына (СЭТА).

Делегей дугуржугаларын үрөп турарлар Барыын Германия армиязының дээди командыдалын тургусканы

БЕРЛИН. АДН агентилелинин Бонндан дыңадып турары болза, Барыын Германиянын чаа армиязынын дээди командидалында «кызыггар камгалалынын Боннда командидал чери» деп ат биле тургустунуп турар. Ук «чер» болза Сонгу-атлантика эвилелини Эйзенхауэрге командидалган армиянын барыын-германчы катыжышкынын өзөс болуп турар Барыын Германиянын полицейжи армиязынын төп командидал органы болур. «Ортумак ранганын кызыггар камгалалынын органны» деп ат биле шериг группаларынын үш командидал чери тургустунуп турар. Чугаа болза төп чери Боннда болур «вест» деп шериглеринин төп чери Ганноверге болур «норд» деп шериглеринин, төп чери Нюрнбергке болур «зюд» деп шериглеринин группаларын командидалаарынын дугайында болуп турар. 12 «камгалал» округтары, 5 «камгалал» инспекциялары болгаш 29 «камгалал» районнары чакыртыр ук командидал органнын тургузары биле чергелештир Барыын Германиянын чаа шериг командидалынын болгаш шериг администрациянын организас тургузуу доостур.

Оон ангыда, төп чери Любек бухтада Нейштад-Хольштейнде «далайың кызыггар камгалалынын килдизи» деп ат биле шериг-далай флотунун дээди командидалы тургустунган. Далай баазасы баштай үш флотиялыг болур. Вильгельм-схафенде далай гаванинге өөредилге флотиялыгы турар.

«Кызыггар камгалалынын тудук килдизи» деп ат биле сапёр албанынын инспекциясы тургустунар. Ооң эрге-чагыргазына полицейжи армиянын бүгү техниктиг айтырлары кирер. «Айың чок чоруктун информатиялыг албан чери» деп тускай аттыг информатия ар-

Улустун саналын алыр чорук Берлиннің барыын секторларында чединкининин чоруп турар. Штеглиц болгаш Лихтарфельд (америк сектор) районнарын ажилчы чоннары катап боо-чөспөсгөзөшкөнгө удуу Германия биле тайбын керээни чарары дээш бадылаан, штумовчу полиция бадылаашкына киришкен дээш үш ар, бир херэежен кижилерни тудуп бажынаан.

Улустун саналын алыр чорукка шаттык болур дээш Барыын Германия позиция хемчеглерин ап турар. Ол сорулга биле олар тудуң хоругдаар чоруктарны хейу биле кылып, бадылаашкын бюллетенинин хураап ап, соя тыртып, митингилерни болгаш хуралдарны таралыр сывырып турар. Мындыг хемчеглерин ап турза-даа, улустун саналын алыр чорук уламчылавышаан турар. (СЭТА).

хамарышкан хоойлунуң 7 дугаар чүүлү ёзуугар чугаала кышкынын эгелеп болур бис».

«Эмаланың нефть айттырын шитирлээри биле премьер-министриге хостуг аяжылап чорукту тыпсыр херек» деп чугаазынын соонда Мосаддыктын чугаалааны: хоойлуну чангыс эп-сеткил биле бадылап алдывас, ону мезн холумга берген болгаш ону күөседир мен».

Премьер-министр Мосаддыктын чугаазынын дугайында «Толу» солунун бижип турары болза, америк элчининин тургускан шайлаганына Великобританиянын элчини национализация дугайында хоойлуга өскерилгелер кирер дугайында Мосаддыктан дилеп кылган деп турар.

«Хоойлуга бичи-даа өскерилгелер кылыр эргем чок деп, бир эвес херек мырынай муңгаш байдалга кирер болза, өске төлөвиледи Меджлис белеткээр бүрүн эргелик» деп англи элчине харылаанын премьер-министр Меджлистин депутаттары а дыңатканын оон ынай солун бижээн.

Кажан Мосаддык бо меделелли кылдыга «Меджлистин хуралы канчаар-даа аяжок дүвүрээзинин болу берген деп солун меделгеп турар». Хоойлуга каныг-да өскерилгелер кирер деп чүвени күзөвейн турар бис—деп депутаттарынын үнери бүгү талалардан дыңалып турган. (СЭТА).

Хосталган районнарда көдээ ажил-агый тудуушкуну

ШАНХАЙ. Вьетнамның информатия агентилелин меделгеп турары болза, Вьетнамның чок хосталган районнарында көдээ ажил-агыйны катап тургузарынын талазы биле улуг ажил чоруп турар. Сонгу Вьетнамның шериг-эрге-чагырга комитети тараачынарнын көдээ ажил-агыйның чөспөк херекселин саяп алырына 25 миллион пиастрны (вьетнам акша) дуздамачы кылдыр үндүрүп берген.

Као-Банг жонуну Франциянын әжелдекчилери ээлеп чакырып турганын түңдөлдө көдээ ажил-агый мындыг байдалыг турган: бүгү малды чок кылган, көдээ ажил-агыйның херекселерин үрөгдө кааныткан. А тараачынарны албадалыг ажил кылдыртыр черлерге алгаш барган. Оон харазы биле тараачынар болуун чери аяжылап кылыр аргажок болганар. Као-Банг жонуну хостаан өөлүшө улус эрге-чагырга ош доораан-на көдээ ажил-агыйны катап тургузарынын программанын аяжылап кылган. Бо чылдың баштайгы үш айларынын тургузууда рис тараан ховуларны суг-биле хандырынын булга казышкынын бүрүн дооскан. Чер-чэр эрге-чагырталары тараачынарга көдээ ажил-агыйны катап тургузарына чээли кылдыр 2 миллион пиастрны үндүрүп берген. (СЭТА).

Ат салышкынын Иранда чыылдазы

ТЕГЕРАН. Иранның тайбын талакчыларынын нийтелинин секретариатынын дыңадып турары болза, май 30-ге чедир бүгү Иранда, колдуунда-ла Тегеран, Исфаган, Тавриз, Баболь, Шираз, Шахс, Решт, Казвин болгаш өске-даа хоорайлардан 830 муң аяжы кижиге Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүленин кыйгырынын гдаанга болуун адын салганар. Кыйгырынын адаанга ат-салышкын үргүчүлөп турар. (СЭТА).

Вьетнамның демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол командидалыкчызы, генерал Во Нгуен Зианп.

Вьетнамда дайын чорудулгазы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информатия агентилели Вьетнамның Улустун армиязынын дээди командидалынын дыңадынын дамчыткан. Дыңадында чугаалап турары болза, бо чылдың май 28 болгаш 29 хүнеринде Улустун армиязынын кезектери Красный хемини мурнуу талазына Нинь-Бинь районунга дайынның камгалал шугумнарына удуу шавар халдаашкыны чоруткан. Нам-Диньян Дээ хемче бар чыткан француз деткимче шериглерин улуг чидиргилер биле аткаар октаан. Бир шериг парохолту үрөй аткан. Май 30-де Улустун армиязынын кезектери Нинь-Бинь хоорайга долу ханалданы тургускан.

Он-ла үеде Улустун армиязынын кезектери Дэ хемини дургаар Нинь-Биньге чедир 9 француз камгалал туруштарыны чок кылып узуткан. Нинь-Бинь фронтунунга Ханоянын мурнуу-барынын талазына 90 километр черге Улустун армиязынын кезектери элээн каш туруштары ээлеп алган болгаш дайынның 330 солдаттарын болгаш офицерлерин өлүргөн, боо-чөспөк болгаш өчкөксекти хунаап алган. (СЭТА).

Хосталган районнарда көдээ ажил-агый тудуушкуну

ШАНХАЙ. Вьетнамның информатия агентилелин меделгеп турары болза, Вьетнамның чок хосталган районнарында көдээ ажил-агыйны катап тургузарынын талазы биле улуг ажил чоруп турар. Сонгу Вьетнамның шериг-эрге-чагырга комитети тараачынарнын көдээ ажил-агыйның чөспөк херекселин саяп алырына 25 миллион пиастрны (вьетнам акша) дуздамачы кылдыр үндүрүп берген.

Као-Банг жонуну Франциянын әжелдекчилери ээлеп чакырып турганын түңдөлдө көдээ ажил-агый мындыг байдалыг турган: бүгү малды чок кылган, көдээ ажил-агыйның херекселерин үрөгдө кааныткан. А тараачынарны албадалыг ажил кылдыртыр черлерге алгаш барган. Оон харазы биле тараачынар болуун чери аяжылап кылыр аргажок болганар. Као-Банг жонуну хостаан өөлүшө улус эрге-чагырга ош доораан-на көдээ ажил-агыйны катап тургузарынын программанын аяжылап кылган. Бо чылдың баштайгы үш айларынын тургузууда рис тараан ховуларны суг-биле хандырынын булга казышкынын бүрүн дооскан. Чер-чэр эрге-чагырталары тараачынарга көдээ ажил-агыйны катап тургузарына чээли кылдыр 2 миллион пиастрны үндүрүп берген. (СЭТА).

Ат салышкынын Иранда чыылдазы

ТЕГЕРАН. Иранның тайбын талакчыларынын нийтелинин секретариатынын дыңадып турары болза, май 30-ге чедир бүгү Иранда, колдуунда-ла Тегеран, Исфаган, Тавриз, Баболь, Шираз, Шахс, Решт, Казвин болгаш өске-даа хоорайлардан 830 муң аяжы кижиге Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүленин кыйгырынын гдаанга болуун адын салганар. Кыйгырынын адаанга ат-салышкын үргүчүлөп турар. (СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустун армиязынын Кол командидалынын дыңадыны

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол командидалынын июнь 4-те меделээни болза, Улустун армиязынын кезектери кыдат эки-турачыларнын сырый деткимче биле дайынның удуу

атаналарын чединкинин биле ойтуршап, оларнын дириг күжүнге болгаш техникасына аар чидиргилерни таварыштырып турар. (СЭТА).

Американың уруглар өлүрүкчүлери

ПХЕНЬЯН. Корей парлалгаларынын дамчыдып турары биле алырга, америк самолеттар Кореянын Улустун армиязынын тылыныче, бичи хевирлиг частыр миналар тырып каан аяжы-бүрү чүүлдерин октап туралар. Олар болза, колдуунда уруглар ойнаар чүүлдөр, авто-демир-үжүктөр. Оларны бичи уруглар ап алыр черлерге октап туралар.

алган болгаш ону ээрип эгелээр. Частышкын болган болгаш оол-ла черинге өлгөн. «Уруглар ойнаар» америк чүүлдерин алган дыка хей уруглар база-ла ыңдыг салым-чаялга таварышканар.

Америк агрессорларнын шак ол чаа үлгедишкенин көргөн Ли Ен Семп чугаалааны болза:

Улустун армиязынын сапёрлары ол частыр чүүлдериг «демир-үжүктөр» болгаш «уруглар ойнаар чүүлдерин» көөрге ачаа хол дээрге-ле часты бээр болган. Шак ыңдыг часты бээр «уруглар ойнаар» чүүлдерин америк самолеттар Пхеньянче, Моранбон дагларынын районнарыныче болгаш Хячтонь, Синь-йичу, Ионбень, Вонсан хоорайларга октаан. Америк өлүрүкчүлериң холдарындан муң-муң хорей уруглар өлгөн болгаш бертик-бежел артишнар. (СЭТА).

Бир катап мев, Мурнуу Пхеньян жонунуң Суиньань үздиге турган мен, америк самолеттар ол районче дыка хей үүрмек чүүлдерин октаан. Кажан олар көзөп дүшкөндө авто-демир-үжүктөр болгаш уруглар ойнаар чүүлдөр болган. Менден ырак эвес уруглар ойнап турганар. Бир оол демир үжүктү ап

Американың япониянын үлөтүрүүн Кореяда дайынга аяжылап турар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелинин дамчыдып турары болза, Сиднейнин «Трибун» солун өртөдир бомбаларнын чаа хевирин Японияда кылып үндүргөн болгаш ону америк чөспөктөгү күштер Кореяда дайынга аяжылап турар деп дыңаткан.

«Компаниязынын заводтарына бұдурулгенин барык дайын мурнуу деннели чөспөк алдыганын оон ынай солун дамчыткан. Ол заводтарынын танкаларын колдуунда Кореяда америк шериглерге чорудуп турган.

Эвилелешкен күрүнелер аразына чарган дугуржугалар биле Японияга шериг бұдурулгезин хоругдаан турда-ла, япон компания американын шериг-агаар күштеринге бомбалар бұдуруп бээр керээ чарып алган.

Кореяда америк шериглеринин чөспөкчөзөшкөнгө «Мицубиси» концернинин болгаш «Кооп» металлургия компаниянын бұдурулгелеринин кылып үндүргенин ырак алар болор болуп турарын, «Джапон нитоганын» химия заводу частыр чүүлдөр бұдуруп үндүренинге белеткенип турарын солун бижип турар. (СЭТА).

Эрткен чылдың ноябрьде Сагамигахарада танка заводунун, «Исикавадзима дзэког» компаниязынын танка заводунга болгаш «Капага-

«Тюэкансан саномат» солун Фарер ортудуктарны АКШ-тын әжелеп алыр деп турарының дугайында

ХЕЛЬСИНКИ. «Тюэкансан саномат» солунун корреспондентизинин Копенгагенден меделеп турары болза, Даниянын чазанга чоок туруп турар болу-терден алдынган чугааларны ёзуугар алырга, АКШ Исландияны әжелери биле кады Фарер ортудуктары база әжелээр дээн. Ынчаарга Даниянын чаз-а ол чорук Данияга коңуч таарымча чок реакцияны болдурар болгаш шериг

албанынын хуусаазын өстүрер дугайында американын негеп турар дүрүмүн Даниянын хүлээп алырын бергедө бээр деп айткыш. Ук әжелелди сонгаарладырын дилээн. Ол бодал Фарер ортудуктары әжелээринден түр ойталаарынче АКШ-ты албаданканын ук корреспондент меделгеп турар. (СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

КОРЬ (уланут) — уругларнын эң-не халдавыр-лыг, аар-берге болгаш ай-ылыдыг аары.

Ол аарыг кижилерден кадык кижилерге агвар дамчыштыр халдаар.

Корьден араан кижилер, ыла-гыя бичи уруглар аар-берге кан-даннаашкына болганок-ла таварыш-тыр. Ол аарыг, организмни кошка-дып суларатышаан, туберкулөз болгаш өске-даа аарыгларнын тып-тырына таарымчалыг байдалда тургузар.

Магазиннер, делгир, кино болгаш өске-даа хей-нигитин чыгыр-челеринге бичи уруглардыр аар-парбаран. Корь биле араан уруг-же надык уругларны чагдатпаар. Бир эвес уруунарын ийнике, о-лдунарнын думчууну суу тектү, чөдүрүп, чараазы шуурап, темпе-

ратуразы өрүлөп эгелесе, ону уруглардан тускайлап аңгылаар, ону уруглар консультацияныче аппараттар, эмчи-ни бажычыча чаланаар.

Корьге удуу тарылга—корь биле демиселдин эң эки ар-газы ол. Корьге удуу тарылганы өске аарыглар ышкаш, баш бурунгар чорутпас, кажан аарыг берген уруг өске кадык уруглар биле кады турган болза, тарылганы ол уругларга чүлге ынчаарда ам чорудуп болур.

Корьге удуу тарылганы шак ынчаар чогуур өйүндө кылдыр болза, оон аарбас. Арай озалдап, кажан аарып эгелей бергенде кылдыр болза, чик эртер болгаш каданнаашкын болбас.

Санитар чырыдышкынын Тыва область Бажыны.